

Leyla Coşkun Gınar
KSSGM

T.C.

Başbakanlık

Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü

Yayın No: 79

**Kadınlara Karşı
Her Türlü
Ayrımcılığın
Önlenmesi Sözleşmesi
Uyarınca Hazırlanan
Türkiye Raporu**

1993

ISBN : 975 - 19 - 0849 - 3

Dizgi & Baskı
Ankara Üniversitesi Basımevi Tel : 213 66 55
ANKARA - 1994

İÇİNDEKİLER

- * Önsöz..... 1
- * Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırmacılığın Önlenmesi
Sözleşmesi3
- * Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırmacılığın Önlenmesi
Sözleşmesinin 18. Maddesi Uyarınca Türkiye Tarafından
Sözleşme Hükümlerine Etkinlik Kazandırmak ve Kaydedilen
İlerlemeleri Belirlemek Üzere Alınan Yasal, İdari, Adli ve
Diğer Önlemlere İlişkin İkinci Rapor..... 19

ÖNSÖZ

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilen "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırıcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" üye ülkeleri yasal olarak bağlayıcı uluslararası bir sözleşmedir.

3. maddesinde "taraf devletlerin özellikle politik sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda olmak üzere bütün alanlarda erkekle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla, kadının tam gelişmesi ve ilerlemesini sağlamak için yasal düzenleme dahil bütün uygun önlemleri alacaklarını" ifade eden sözleşme uluslararası yasa düzeyinde önemli bir yere sahiptir.

"Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırıcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" 24 Temmuz 1985 gün ve 85/9722 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanmış ve 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırıcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 18. maddesi uyarınca taraf devletler sözleşme hükümlerine etkinlik kazandırmak ve kaydedilen ilerlemeleri belirlemek amacıyla aldıkları yasal, adli, idari ve diğer önlemler hakkındaki bir raporu;

a) Sözleşmenin ilgili devlet bakımından yürürlüğe girmesini takiben bir yıl içinde,

b) Bilahare, her dört yılda bir ve ileride de Komitenin talep ettiği zamanlarda, Komite tarafından incelenmek üzere BM Genel Sekreterine sunmayı taahhüt etmektedirler.

Bu uluslararası anlaşma çerçevesindeki yükümlülüğümüzü yerine getirmek amacıyla hazırlanan Birinci Ülke Raporu 1990 yılında BM Genel Sekreterliğine sunulmuştur.

Bu kitapta Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırıcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve bu sözleşme gereğince 1993 yılında hazırlanan İkinci Ülke

Raporu yer almaktadır. Ülkemiz tarafından hazırlanan bu rapor, sözleşme maddelerini izleyerek, her maddede belirtilen hususları cevaplandırarak şekilde ve sözleşme sistematığına uygun olarak düzenlenmiştir.

İkinci Ülke Raporu ile ülkemizde kadının durumu, imzalanan uluslararası sözleşmeler çerçevesinde kaydedilen ilerlemeler, istatistik bilgiler, yapılan çalışmalar, alınan yasal, adli, idari ve diğer önlemler araştırmacıların, planlamacıların, uzmanların, kadınların ve gönüllü kadın kuruluşlarının bilgisine sunulmaktadır.

Dört yılda bir hazırlanacak bu raporlarla başta kadınlar olmak üzere, kadın-erkek eşitliği, kadının ilerlemesi ve gelişmesi konularında çalışan tüm kişilerin, sorumluların kadının durumunda kaydedilen ilerleme ve gelişmeleri olduğu kadar, gerçekleştirilmeyen hususları ve güçlükleri somut bir şekilde görmesi mümkün olacaktır.

Bu raporla gelecekte ulusal plan, program ve kalkınma planlarında temel alınacak bir belge de ortaya konulmaktadır. (Ağustos 1993)

**Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı
Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü**

KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYIRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ^(*)

Bu sözleşmeye taraf olan Devletler,

Birleşmiş Milletler Yasasının temel insan haklarına, insan itibar ve kıymetine ve erkeklerle kadınların eşit haklara sahip olmaları gerektiğine inancı tekrar teyid ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin, insanlara karşı ayırimcılığın kabul edilemezliği prensibini teyid ettiğini ve tüm insanların özgür doğduğunu ve eşit itibar ve haklara sahip olduklarını ve bu Beyannamede böylece öne sürülen tüm haklar ve hürriyetlerin cinsiyete dayalı olanlar dahil hiçbir ayırımı tabi kılınmaksızın herkes tarafından kullanılabileceğini beyan ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Sözleşmelerine Taraf Devletlerin, kadınlar ile erkeklerin tüm ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklardan eşit olarak yararlanmalarını temin mükellefiyeti bulunduğunu kaydederek,

Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas kuruluşları nezaretinde kabul edilmiş ve erkeklerle kadınların eşitliğini sağlamaya çalışan uluslararası sözleşmeleri göz önünde tutarak;

Ayrıca Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas teşekküllerinin kabul ettiği erkek ve kadınların haklarının eşitliğini sağlamayı amaçlayan kararları, beyanları ve tavsiyeleri de dikkate alarak;

Ancak, bu çeşitli belgelere rağmen kadınlara karşı ayırimcılığın hala devam etmekte olduğundan endişe duyarak,

Kadınlara karşı ayırimcılığın, hak eşitliği ve insan şeref ve haysiyetine saygı ilkelerini ihlal ettiğini, kadınların erkeklerle eşit olarak ül-

(*) 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılan ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe giren "Kadınlara Karşı Her Türü Ayırimcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"ne katılmamız 11.6.1985 tarih ve 3232 Sayılı Kanunla uygun bulunmuş, Bakanlar Kurulunca 24.7.1985 tarihinde 85/9722 sayılı kararla onaylanmış ve 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

kelerinin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatlarına katılmalarını engellediğini, toplumun ve ailenin refahının artmasına engel teşkil ettiğini ve kadınların ülkeleri ve insanlık hizmetinde kullanabilecekleri olanaklarını geliştirmelerini zorlaştıracığını kaydederek,

Yoksulluk hallerinde kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş bulma ve sair ihtiyaçlarının karşılanması bakımından en az imkana sahip olduklarından endişe duyarak;

Hakkaniyet ve adalete dayalı yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulmasının, kadınlarla erkekler arasındaki eşitliği sağlamak için önemli bir aşama teşkil edeceğine inanarak;

Apartheid'in, ırkçılığın her şeklinin, ırk ayırımının, sömürgeciliğin, yeni sömürgeciliğin, saldırganlığın, yabancı devlet işgal ve hakimiyetinin ve ülkelerin iç işlerine müdahale etmenin ortadan kaldırılmasının, erkekler ile kadınların eşit haklardan yararlanmaları için gerekli olduğunu önemle belirterek;

Uluslararası barış ve güvenliğin kuvvetlendirilmesinin, uluslararası gerilimin azaltılmasının, sosyal ve ekonomik sistemlerine bakılmaksızın bütün ülkeler arasında karşılıklı işbirliğinin, genel ve tam silahsızlanmanın ve özellikle sıkı ve etkili bir uluslararası denetim altında nükleer silahsızlanmanın, ülkeler arasındaki ilişkilerde, adalet, eşitlik ve karşılıklı menfaat ilkelerinin teyidinin ve yabancı ve sömürge yönetimi veya yabancı işgali altında bulunan yerlerdeki halkların kendi kaderlerini tayin ve bağımsızlık elde etme hakları kadar ulusal hükümler ve toprak bütünlüklerine saygının gerçekleşmesinin, sosyal gelişme ve kalkınmaya ve bunun bir sonucu olarak da, erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin elde edilmesini katkıda bulunacağını teyid ederek,

Bir ülkenin tam ve eksiksiz kalkınmasının, dünyada refahın ve barışın elde edilmesinin, kadınların erkeklerle eşit şartlarda her alanda azami katkılarını gerektirdiğine inanarak,

Kadınların ailenin refahına ve toplumun kalkınmasına yaptıkları büyük katkının henüz tam olarak idrak edilmediğini, analığın sosyal

ehemmiyeti ve ana ve babanın aile içinde ve çocukların büyütülmesindeki rollerini göz önünde bulundurarak ve kadınların nesillerin üremesindeki önemli rolünün aile içinde ayırımıya neden olmaması gerektiğini, nitekim çocukların yetiştirilmelerinin kadın ve erkek ile toplumun tamamının sorumluluk paylaşmalarını gerektirdiğini vakıf olarak,

Erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için kadınlar ile erkeklerin toplumdaki geleneksel rollerinde bir değişiklik ihtiyacı bulunduğunu vakıf olarak,

Kadınlara Karşı Ayırmıcılığın Ortadan Kaldırılması Beyannamesinde yer alan ilkeleri uygulamaya ve bu maksatla bu nevi ayırmıcılığın her şekli ve tezahürünün ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almaya kararlı olarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

BÖLÜM I

Madde 1-

İşbu sözleşmeye göre, "kadınlara karşı ayırım" deyimi kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.

Madde 2-

Taraf Devletler, kadınlara karşı her türlü ayırımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldırmaya bir politika izlemeyi kabul eder ve bu amaçla aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

a) Kadın ile erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına ve diğer ilgili yasalara, henüz girmemişse dahil etmeyi ve yasalar ile ve diğer uygun yollarla bu ilkenin uygulanmasını sağlamayı,

b) Kadınlara karşı her türlü ayırımı yasaklayan ve gerekli yerlerde müeyyideler de ihtiva eden yasal ve diğer uygun önlemleri kabul etmeyi,

c) Kadın haklarının erkeklerle eşit olarak yasal himayesini tesis etmeyi ve yetkili ulusal mahkemeler ve diğer kamu kuruluşları aracılığıyla kadınların her türlü ayırıma karşı etkin himayesini sağlamayı,

d) Kadınlara karşı herhangi bir ayırımı hareket yapılmasından ve ya uygulanmasından kaçınmayı ve kamu yetkilileri ile kuruluşlarının bu yükümlülüğe uyumlu olarak hareket etmelerini sağlamayı,

e) Herhangi bir kişi, kuruluş veya teşebbüsün kadınlara karşı ayırım yapmasını önlemek için bütün uygun önlemleri almayı,

f) Kadınlara karşı ayırıcılık teşkil eden mevcut yasa, yönetmelik, adet ve uygulamaları, tadil veya feshetmek için yasal düzenlemeler de dahil gerekli bütün uygun önlemleri almayı,

g) Kadınlara karşı ayırıcılık teşkil eden bütün ulusal cezaî hükümleri ilga etmeyi.

Madde 3-

Taraf Devletler özellikle politik, sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla, kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için yasal düzenleme dahil bütün uygun önlemleri alacaklardır.

Madde 4-

1. Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için taraf devletlerce alınacak geçici ve özel önlemler, işbu Sözleşmede belirtilen cinsten bir ayırım olarak mütalâa edilmeyecek ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların muhafazası sonucunu doğurmayacaktır. Fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman bu tedbirlere son verilecektir.

2. Anneliğin himayesi maksadıyla işbu Sözleşmede belirtilenler dahil, Taraf Devletlerce alınacak özel önlemler, ayrımcı olarak nitelendirilmeyecektir.

Madde 5-

Taraf Devletler aşağıdaki bütün uygun önlemleri alacaklardır:

a- Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı önyargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek,

b- Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve her halükarda çocukların menfaatlerini herşeyden önce gözeten anlayışa dayanan bir aile eğitimini sağlamak,

Madde 6-

Taraf Devletler, kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dahil gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

BÖLÜM II

Madde 7-

Taraf Devletler, ülkenin politika ve kamu hayatında, kadınlara karşı ayrımcı önlemek için tüm tedbirleri alacaklar ve özellikle kadınlara erkeklerle eşit şartlarla aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

a- Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanmak ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilmek,

b- Hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak, kamu görevinde bulunabilmek ve hükümetin her kademesinde kamu görevleri ifa etmek,

c- Ülkenin kamu ve politik hayatı ile ilgili hükümet dışı kuruluşlara ve derneklere iştirak etmek.

Madde 8-

Taraf Devletler, kadınlara, erkeklerle eşit şartlarda ve hiçbir ayırım gözetmeksizin, hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılmak fırsatını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

Madde 9-

1. Taraf Devletler, tâbiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkekler ile eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın tâbiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tâbiyet değiştirmesine, tâbiyetsiz kalmasına veya kocanın tâbiyetini zorla almasına yol açmamasını temin edeceklerdir.

2. Taraf Devletler, çocukların tâbiyeti konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayacaklardır.

BÖLÜM III

Madde 10-

Taraf Devletler, özellikle aşağıdaki konularda kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayırımı önleyen bütün uygun tedbirleri alacaklardır:

a- Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit mesleki eğitimde eşit şartların sağlanması,

b- Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul bina ve malzemesine sahip olmaları,

c- Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması

için muhtelit eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metodlarının bu amaca göre düzenlenmesi,

d- Burs ve diğer eğitim yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması,

e- Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik yetişkin ve görevsel okuma-yazma öğretim programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilmeleri için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi,

f- Kız öğrencilerin okuldan ayrılma nisbetlerinin düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi,

g- Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine faal olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatlar tanınması,

h- Kadınların ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil özel eğitici bilgiyi temin etmeleri.

Madde 11-

1. Taraf Devletler, istihdam alanında kadınlara karşı ayırımı önlemek ve kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için özellikle aşağıda belirtilen konularda bütün uygun önlemleri alacaklardır:

a- Bütün insanların vazgeçilmez hakkı olan çalışma hakkı,

b- İstihdam konularında eşit seçim kriterleri uygulanması da dahil, erkeklerle eşit istihdam imkânlarına sahip olma hakkı,

c- Serbest olarak meslek ve iş seçme hakkı, terfi, iş güvenliği, hizmetin tüm şartları ve avantajlarından faydalanma hakkı, çıraklık, ileri mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi dahil mesleki eğitim ve mükerrer eğitim görme hakkı,

d- Sosyal yardımlar dahil eşit ücret hakkı, eşdeğerdeki işte eşit muamele ve işin cinsinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı,

e- Ücretli izinle birlikte, özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, sakatlık ve yaşlılık ve diğer çalışamama hallerinde sosyal güvenlik hakkı,

f- Emniyetli şartlar içinde çalışma hakkı ve sağlığın ve bu meydana doğurganlığın korunması hakkı.

2. Evlilik ve analık sebebiyle kadınlara karşı olan ayırımı önlemek ve etkin çalışma hakkını sağlamak amacıyla, taraf devletler uygun önlemleri alacaklardır.

a- Hamilelik ve analık izni sebebiyle veya evliliğe bağlı olarak işten çıkarma ayırımını yasaklamak, bu ayırımı yapanları cezalandırmak,

b- Önceki iş, kıdem ve sosyal haklar kaybedilmeksizin, ücretli olarak analık izni veya benzeri sosyal içerikli tazminatlar vermek,

c- Özellikle çocuk bakımevleri ağının tesisi ve geliştirilmesi yoluyla anne ve babanın aile yükümlülüklerini, görev sorumlulukları ve kamu hayatına katılma ile birleştirmeyi mümkün kılan destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek,

d- Hamilelik süresince zararlı olduğu kanıtlanan işlerde kadınlara özel koruma sağlamak.

3. Bu maddede yer alan konulara ilişkin koruyucu yasalar bilimsel ve teknik bilgi ışığı altında devrevi olarak yeniden gözden geçirilecek ve gerekirse tadil, ilga veya temdid edilecektir.

Madde 12-

1. Taraf Devletler, aile planlaması dahil sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, sağlık bakımın-

da kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran bütün önlemleri alacaklardır.

2. Bu maddenin 1. paragrafında öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla taraf devletler kadına hamilelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayacaklar, hamilelik ve emzirme sırasında yeterli beslenme ile birlikte, gerektiğinde bedava hizmet vereceklerdir.

Madde 13-

Taraf Devletler kadınlara karşı ekonomik ve sosyal hayatın diğer dallarında erkeklerle kadınların eşit olarak haklardan yararlanabilmelerini sağlayarak kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi için gerekli tedbirleri ve özellikle aşağıdaki tedbirleri alacaklardır:

- a- Aile zammı hakkı,
- b- Banka kredisi, ipotek ve diğer mali krediler elde etme hakları,
- c- Eğlence, spor ve kültürel hayatın bütün veçhesine katılma hakları.

Madde 14-

Taraf Devletler, kırsal kesim kadınlarının, karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmaları dahil ailelerinin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü göz önünde tutacak ve işbu Sözleşme hükümlerinin kırsal kesimdeki kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

2. Taraf Devletler, kadın ve erkeklerin eşitliği prensibine dayanarak, kırsal kalkınmaya katılmalarını ve bundan yararlanmalarını sağlamak için kırsal kesimdeki kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran tüm uygun tedbirleri alacaklar ve özellikle kırsal kesim kadınlarına aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- a- Her seviyedeki kalkınma planlarının müzakere ve uygulanmasına katılmak,

b- Aile planlaması konusunda bilgi, danışma ve hizmetler de dahil olmak üzere yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanmak,

c- Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanmak,

d- Teknik kabiliyetlerini geliştirmek amacıyla tüm toplumsal ve yaygın hizmetler ile birlikte görevsel okuryazarlık dahil resmi ve gayri resmi eğitim ve öğretimin her türünden yararlanmak,

e- Ekonomik fırsatlardan kendi işinde çalışma veya tam istihdam yoluyla eşit olarak yararlanmak amacıyla kendi kendine yardım grupları ve kooperatifler oluşturmak,

f- Bütün toplumsal faaliyetlere katılmak,

g- Toprak ve tarım reformunda ve bunun yanısıra yeniden iskân projelerinde eşit muamele ve tarımsal kredi ve borçlanma, pazarlama kolaylıkları ile uygun şekilde yararlanmak,

h- Özellikle konut, sağlık, elektrik ve su temini, ulaştırma ve haberleşme konularında yeterli yaşam standartlarından yararlanma haklarını sağlamak.

BÖLÜM IV

Madde 15-

1. Taraf Devletler kadınlara, kanun önünde erkeklerle eşit haklar tanıyacaklardır.

2. Taraf Devletler medeni haklar bakımından kadınlara erkeklerinkine benzer hukuki ehliyet ve bu ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle, kadınlara akit yapmada ve mülk idaresinde eşit haklar verecekler ve mahkemelerde davaların her safhasında eşit muamele edeceklerdir.

3. Taraf Devletler, kadınların hukuki ehliyetlerini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran her çeşit sözleşmenin ve sair özel muamelelerin tamamının geçersiz olduğunu kabul ederler.

4. Taraf Devletler, kadın ve erkeğe hukuki olarak ikametgâh seçme ve nakletmede eşit yasal hak tanıyacaklardır.

Madde 16-

1. Taraf Devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayırımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

a- Evlenmede erkeklerle eşit hak,

b- Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı,

c- Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar,

d- Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak her hâl ve kârda çocukların menfaatleri en ön planda gözetilecektir.

e- Çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceğine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer vasıtalarla yararlanmada eşit haklar,

f- Her hâl ve kârda çocukların çıkarı en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar,

g- Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil karı ve koca için eşit kişisel haklar,

h- Ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel mukabilinde malın mülkiyeti, iktisabı, işletmesi, idaresi, yararlanılması ve elden çıkarılmasında eşlere de eşit haklar.

2. Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesinin hiçbir kanuni etkisi olmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecbûri olması için yasama dahil gerekli tüm önlemler alınacaktır.

BÖLÜM V

Madde 17-

1. İşbu Sözleşmenin uygulanmasındaki gelişmeleri gözden geçirmek amacıyla, Sözleşme yürürlüğe girdiği zaman 18, Sözleşmeye taraf 35 devletin onayı veya katılmasını müteakip, işbu Sözleşmenin kapsadığı konularda yüksek itibar ve ehliyete sahip 23 uzmandan oluşan, Kadınlara Karşı Ayırımın Ortadan Kaldırılması Komitesi (bundan böyle Komite diye anılacaktır) kurulacaktır. Uzmanlar, Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından seçilecek ve kendi şahısları namına hareket edecekler, seçimlerde dengeli coğrafi dağılım ve belli başlı hukuki sistemlerle birlikte farklı uygarlıkların temsili de gözönüne alınacaktır.

2. Komite üyeleri Taraf Devletlerin aday listesinden gizli oy ile seçilecektir. Her Taraf Devlet kendi vatandaşlarından bir kişiyi aday gösterebilecektir.

3. İlk seçim işbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden altı ay sonra yapılacaktır. BM Genel Sekreteri seçimlerden en az üç ay önce Taraf Devletlere adaylarını iki ay içinde bildirmelerini isteyen bir mektup gönderecektir. Genel Sekreter, aday gösteren Taraf Devletleri de belirtmek suretiyle, adayların listesini alfabetik sıraya göre hazırlayacak ve Taraf Devletlere gönderecektir.

4. Komite üyelerinin seçimi, BM Genel Merkezinde, Genel Sekreter tarafından çağırılmış Taraf Devletler toplantısında yapılacaktır. Taraf Devletlerin üçte ikisinin (nisab) yetersayı oluşturacağı toplantıda, en fazla oy alanlar ile toplantıda hazır bulunan ve oy veren Taraf Devletler temsilcilerinin salt çoğunluğunun oylarını alan adaylar Komiteye seçileceklerdir.

5. Komite üyeleri 4 yıllık bir dönem için seçileceklerdir. Bununla beraber, ilk seçimde seçilen dokuz üyenin süresi ikinci senenin sonunda bitecek, dokuz üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra Komite Başkanı tarafından kura ile tesbit edilecektir.

6. Komitenin 5 ilave üyesinin seçimi, 35. onay veya katılmayı müteakip bu maddenin 2, 3 ve 4. paragrafları hükümlerine göre yapıla-

caktır. Bu şekilde seçilen iki yedek üyenin görev süresi iki sene sonunda sona erecek ve bu iki üyenin ismi Komite Başkanı tarafından kura ile tesbit edilecektir.

7. Arızî münhal yerlerin doldurulması için, uzmanının Komite'deki görev süresi sona eren Taraf Devlet kendi vatandaşları arasından, Komitenin onayına bağlı olmak üzere, başka bir uzmanı atar.

8. Komite üyeleri, BM Genel Kurulunun onayı ile ve Genel Kurulun, Komitenin sorumluluğunun önemini gözönünde tutarak kararlaştıracağı şartlar ve hükümlerle, Birleşmiş Milletlerden ücret alacaklardır.

9. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, işbu Sözleşme uyarınca Komitenin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için, gerekli personel ve kolaylıkları sağlayacaktır.

Madde 18-

1. Taraf Devletler, İşbu Sözleşme hükümlerine etkinlik kazandırmak ve kaydedilen ilerlemeleri belirtmek amacıyla aldıkları yasal, adli, idari ve diğer önlemler hakkındaki bir raporu,

a- Sözleşmenin, ilgili devlet bakımından yürürlüğe girmesini takiben bir yıl içinde,

b- Bilahare, her dört yılda bir ve ileride de Komitenin talep ettiği zamanlarda, Komite tarafından incelemek üzere, BM Genel Sekreterine sunmayı taahhüt ederler.

2. Raporlarda, işbu Sözleşme yükümlülüklerinin gerçekleştirilmesini etkileyen unsurlar ve güçlükler belirtilebilir.

Madde 19-

1. Komite kendi usul kurallarını saptayacaktır.

2. Komite, görevlilerini 2 yıllık bir süre için seçecektir.

Madde 20.

1. Komite işbu Sözleşmenin 18. maddesi uyarınca sunulan raporları incelemek üzere normal olarak senede bir kere ve azami iki hafta süre için toplanacaktır.

2. Komite toplantıları Birleşmiş Milletler Merkezinde veya Komite tarafından uygun bulunan herhangi bir yerde yapılacaktır.

Madde 21-

1. Komite, Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığıyla faaliyetleri hakkında BM Genel Kuruluna yıllık raporlar sunacak ve Taraf Devletlerden sağlanan bilgiler ve raporların incelenmesine dayanarak tekliflerde ve genel tavsiyelerde bulunabilecektir. Bu teklif ve genel tavsiyeler, Taraf Devletlerin olabilecek yorumlarıyla birlikte Komite raporuna dahil edilecektir.

2. Genel Sekreter Komite raporlarını Kadınların Statüsü Komisyonunun bilgisine sunacaktır.

Madde 22-

İhtisas kuruluşları, faaliyet alanlarına giren işbu Sözleşme hükümlerinin uygulamasının görüşülmesi sırasında temsil edilme hakkına sahip olacaklardır. Komite, ihtisas kuruluşlarını, Sözleşmenin uygulanması hususunda, faaliyet alanlarına giren konularda raporlar sunmaya davet edebilir.

BÖLÜM VI

Madde 23-

İşbu Sözleşmedeki hiçbir husus kadın ve erkek eşitliğinin gerçekleşmesinde daha etkin olan

a) Taraf Devletin yasasındaki; veya

b) O devlet için yürürlükte olan herhangi bir Uluslararası Sözleşme, andlaşma veya anlaşmadaki hükümleri etkilemeyecektir.

Madde 24-

Taraf Devletler işbu Sözleşme ile tanınan hakların tam olarak gerçekleştirilmesi için ulusal seviyede gerekli bütün önlemleri almayı taahhüt ederler.

Madde 25-

1. İşbu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açık olacaktır.
2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri işbu Sözleşmenin deponitörü olarak tayin edilmiştir.
3. İşbu Sözleşme onaya bağlıdır. Onay belgeleri BM Genel Sekreterine tevdi edilecektir.
4. İşbu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açıktır. Katılma belgesinin BM Genel Sekreterine tevdi edilmesiyle katılma gerçekleşecektir.

Madde 26-

1. İşbu Sözleşmenin tadili teklifi Taraf Devletlerin biri tarafından herhangi bir zamanda Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yazılı bir başvuru ile yapılabilir.
2. BM Genel Kurulu gerekli takdirde böyle bir teklifle ilgili olarak yapılacak işlem hakkında karar verecektir.

Madde 27-

1. İşbu Sözleşme 20. onaylama veya katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi edilmesini takip eden 30 uncu gün yürürlüğe girecektir.
2. 20. onay veya katılma belgesinin tevdiinden sonra, işbu Sözleşmeyi onaylayan veya katılan her devlet için Sözleşme, kendi onay veya katılma belgesinin tevdiinden sonraki 30 uncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 28-

1. BM Genel Sekreteri, onaylama veya katılma sırasında yapılan çekincelerin metinlerini alacak ve bütün Taraf Devletlere dağıtacaktır.

2. İşbu Sözleşmenin hedef ve amacına uymayan hiçbir çekinceye müsaade edilmeyecektir.

3. Çekinceler, BM Genel Sekreterine hitaben herhangi bir zamanda yapılacak ihbar ile geri alınabilir. Genel Sekreter bu ihbardan bütün Devletleri haberdar edecektir. Böyle bir ihbar alındığı tarihte geçerli olacaktır.

Madde 29-

1. İki veya daha fazla Taraf Devlet arasında işbu Sözleşmenin yorum veya uygulamasından doğan ve müzakere ile çözümlenemeyen herhangi bir uyuşmazlık, birinin talebi ile hakem kuruluna götürülecektir. Taraflar tahkimname talebinden itibaren 6 ay içinde hakem kurulunun teşekkül tarzında anlaşmazlarsa, taraflardan herhangi biri uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanına, Divan Statüsü uyarınca götürebilir.

2. Taraf Devletlerden her biri işbu Sözleşmenin imzalanması veya onayı sırasında veya katılma sırasında, kendisini bu maddenin birinci paragrafı ile bağlı saymadığını beyan edebilir. Diğer Taraf Devletler, böyle bir çekince koymuş olan Taraf Devlet karşısında aynı paragrafla bağlı olmayacaktır.

3. Bu maddenin 2. paragrafına göre çekince koyan her Taraf Devlet, BM Genel Sekreterine ihbarda bulunarak her zaman çekincelerini geri alabilir.

Madde 30-

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metnlerinin eşit derecede geçerli olduğu işbu sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Sekreterince muhafaza edilecektir.

Yukarıdaki hususları tasdiklen, imzaları aşağıda bulunan yetkili temsilciler işbu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

**KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYIRIMCILIĞIN
ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİNİN 18. MADDESİ UYARINCA
TÜRKİYE TARAFINDAN SÖZLEŞME HÜKÜMLERİNE
ETKİNLİK KAZANDIRMAK VE KAYDEDİLEN İLERLEMELERİ
BELİRTMEK ÜZERE ALINAN YASAL, İDARİ, ADLİ VE DİĞER
ÖNLEMLERE İLİŞKİN İKİNCİ RAPOR**

GİRİŞ

1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırimcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin 18. maddesi uyarınca Türkiye'nin sunduğu birinci rapor CEDAW'ın 9. dönem toplantısında 29-31 Ocak 1990 tarihleri arasında incelenmiştir. Bu raporun hazırlanmasında CEDAW'ın birinci raporumuzu incelemesi sırasında yapmış olduğu eleştiriler dikkate alınmıştır.

2. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırimcılığın Önlenmesi Sözleşmesi 24 Temmuz 1985 gün ve 85/9722 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmış ve 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

3. Sözleşmede mevcut bazı hükümler iç hukukumuzdaki bazı kanunun maddeleriyle çelişki halinde olduğundan mevzuatımıza ters düşen bu hükümlere çekince koymak suretiyle sözleşmeye taraf olunmuştur.

4. Bu çerçevede, sözleşmenin tabiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkekler ile eşit haklar tanıyan, ancak Türk Vatandaşlığı Kanununun vatansızlığın önlenmesi amacını güden 15. ve 17. maddeleri ile bağdaşmaz görünen 9. maddesinin 1. fıkrasına: "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti sözleşmenin 9. maddesi 1. fıkrasının, Türk Vatandaşlığı Kanununun vatansızlığın önlenmesi amacını güden 5. maddesi 1. fıkrası ile 15. ve 17. maddeleri hükümlerinin çeliştiği şeklinde bir yorumu kabul etmez" şeklinde beyanda bulunmak; öte yandan, Uluslararası Adalet Divanının mecburi yargısını kabul etme konusundaki 29. maddesinin 1. fıkrası ile Türk

Medeni Kanununun evlilik ve aile münasebetleri konusundaki hükümlerine ters düşen 15. maddesinin (2.) ve (4.) fıkralarına ve 16. maddesinin (c), (d), (f), (g) fıkralarına çekince koymak suretiyle anılan sözleşmeye taraf olunmuştur.

5. Türkiye Avrupa ve Asya kıtaları arasında 774.815 Km² yüzölçümünde ve 56.473.005 nüfuslu bir ülkedir. Kilometrekareye düşen ortalama nüfus yoğunluğu 72 olup, hızla kentleşen bir demokratik yapıya sahiptir ve nüfusun yaklaşık % 49'u kentlerde yaşamaktadır.

6. Türkiye'de kadının statüsünü yükseltme çalışmaları 19. yüzyılda başlamıştır. Kız çocukları için açılan kız okullarında verilen eğitimle, kadınlar yazarlık ve öğretmenlik gibi görevlere gelmişlerdir. Ancak bu haklar siyasi ve sosyal haklarla desteklenmediği için, yeterince işlevsel olamamıştır.

7. Türk kadınının toplumsal konumunun radikal bir anlayışla değiştirilmesi Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Atatürk tarafından gerçekleştirilmiştir.

8. Eğitim ve seçme-seçilme hakları dahil kadın-erkek eşitliğinin sağlanabilmesi yönünde bir dizi yasal düzenleme Atatürk döneminde Türk sosyal yaşamına girmiştir. Kadınların sosyal ve ekonomik yaşamda aldıkları rol giderek artmakta, ancak çeşitli alanlarda karşılaştıkları eşitsizlikler ve olumsuz uygulamalar aynı oranda azalmamaktadır.

9. Dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de kadınlar ilk defa işe girişlerinde, işlerinde yükselmelerinde çeşitli güçlüklerle karşılaşmakta, işten çıkarma söz konusu olduğunda öncelikle kadınların işlerini kaybetmeleri gündeme gelmektedir.

10. Bütün bu olumsuz gelişmelere karşın, ülkemizde özellikle planlı kalkınma dönemine girildiği 1960'lı yıllardan sonra yaşanan hızlı yapısal değişikliklere paralel olarak kadınıımız da toplumsal hayatın bütün alanlarına artan oranlarda katılmaya ve hakları konusunda bilinçlenmeye başlamıştır. Gerek uluslararası düzeyde alınan kararlara uyma, gerekse VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı hedef ve politikaları doğrultusunda, toplumda kadınların statüsünü yükseltmek üzere 28.10.1990 tarih ve 3670 sayılı kanunla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlü-

ğü kurulmuştur. Kadın sorunlarına radikal çözümler getirme yönündeki çalışmaları geliştirmek ve hızlandırmakla görevlendirilen Genel Müdürlük 24 Haziran 1991 tarihinde Başbakanlığa bağlanmıştır. Kasım 1991 tarihinde kurulan 49. T.C. Hükümetinde ilk defa "kadın"dan sorumlu bir Devlet Bakanı görevlendirilmiştir.

11. Ulusal mekanizma olarak kurulan Genel Müdürlük, Medeni Kanunda kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalar başlatmıştır. Medeni Kanunda öngörülen bu değişiklikler kabul edildiği takdirde, ülkemiz tarafından "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"ne konulan çekinceler kaldırılacaktır.

12. İlk raporumuzun incelenmesi sırasında eleştirilere konu olan ve gerek Genel Müdürlüğümüz gerekse gönüllü kadın kuruluşlarının önderliğinde ve zaman zaman işbirliği ile çözümlenen sorunlar şunlardır:

* Türk Ceza Kanununun 438 inci maddesinde yer alan "ırza geçmek ve kaçırarak filleri fuhuşu kendine meslek edinen kadın hakkında irtikap olunmuş ise, ait olduğu maddelerde yazılı cezaların üçte ikisine kadarı indirilir" hükmünde değişiklik yapılmıştır. Bu hüküm temel hak ve özgürlüklerin özü, çağdaş düşünce ve Anayasamızın 10. ve 12. maddeleriyle Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin hükümleri ile çelişir nitelikte olması nedeniyle, 21 Kasım 1990 gün ve 3679 sayılı Kanunun 28. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

* Medeni Kanunun, karının çalışmasını kocanın iznine bağlayan 159. maddesi Anayasa Mahkemesi tarafından 1990 yılında iptal edilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 2 Temmuz 1992 tarih ve 21272 sayılı Resmi Gazete'de gerekçesiyle beraber yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

* Bugüne kadar, yasalarımızda aksine hiçbir hüküm olmamasına karşın, gelenekler ve teamül nedeni ile mülki idarede görev alamayan kadınlarımız için bu kısıtlama kaldırılmıştır. 1991 yılında en üst mülki idare amirliği olan Valiliğe ilk defa bir kadın atanmıştır. 1992 yılında ise, açılan kaymakamlık sınavında başarılı olan üç kadın, kaymakam adayı olarak göreve başlamışlardır.

13. 1991 Kasım ayında kurulan 49. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Programında kadınlara yönelik çalışmalar şöyle özetlenmektedir:

Hükümet ve hükümet dışı kuruluşlar ile yerel yönetimlerin kadınlarla ilgili çalışmaları, işbirliği ve koordinasyon içinde değerlendirilerek kadınlara ilişkin politikalar oluşturulacaktır.

Başta Birleşmiş Milletlerin kabul ettiği ve Türkiye tarafından onaylanan "Kadınlara Karşı Her Türü Ayırimcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" ve diğer uluslararası kararlar ile Avrupa Konseyi, ILO, OECD, AGİK gibi kuruluşların kadınlara yönelik kararları doğrultusunda iç mevzuatımızda düzenlemelerin yapılması, uluslararası boyutta Türkiye tarafından konulan çekincelerin kaldırılması için gerekli çalışmalar gerçekleştirilecektir.

14. Türkiye, Kadının İlerlemesi için Uluslararası Araştırma ve Eğitim Merkezinin (INSTRAW) 17-20 Şubat 1992 tarihinde yapılan Yönetim Kurulu toplantısında "odak noktası" olarak seçilmiştir. Bu doğrultuda Genel Müdürlüğümüz ile INSTRAW ortaklaşa olarak 21-23 Ekim 1992 tarihleri arasında, kadının statüsünü yükseltmeye yönelik aksiyon programlarının yapılabilmesi için mevcut istatistiklerin gözden geçirilmesi, istatistik kullanıcıları ve üreticileri arasındaki diyalogun güçlendirilmesi ve kadına ilişkin mevcut istatistiklerin geliştirilmesi için ihtiyaçların, kaynakların ve bu konudaki eksikliklerin saptanmasını amaçlayan "Kadın ve İstatistik" konulu bir seminer düzenlemiştir. Anılan seminerde istatistik üreten ve kullanan kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ve üniversitelerden temsilcilerin katılımı ile kadına ilişkin istatistiklerin toplanması ve üretilmesi yöntemleri konusunda görüş birliğine varılmıştır. Seminer, kullanıcılar açısından istatistiki veri kaynaklarının ve yöntemlerinin gözden geçirilmesi, üreticiler açısından ise kullanıcıların önerileri çerçevesinde veri üretmeye adım atılması bakımından çok yararlı olmuştur.

15. Ülkemizde, kadının statüsünü yükseltmek ve sorunlarına çözümler getirmek üzere, üniversitelerde ve yerel yönetimlerde kadına yönelik birimler kurulmaktadır.

*** İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi,** İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü bünyesinde yer alan di-

siplinler arası bir ünedir. 1990 yılında kurulan merkezin amaçları arasında:

- Kadınların eğitim, sağlık, hukuk, siyaset ve iş yaşamındaki sorunlarına ilişkin araştırmalar yapmak, desteklemek ve bu araştırmalarda eşgüdümü sağlamak,

- Toplumun kurumlarından ve uygulamalarından kaynaklanan cinsiyetçi ayrımcılığı ortadan kaldırmak,

- Kadın araştırmaları ile bağlantılı yüksek lisans ve doktora dersleri açmak,

bulunmaktadır.

Merkez, çalışmalarını özellikle seminer programları ile sürdürmektedir. Ayrıca gönüllü bir kuruluş olarak örgütlenen Kadın Araştırma Derneği de Merkezin yan kuruluşu olarak çalışmaktadır.

*** Marmara Üniversitesi Kadın İşgücü İstihdamı Araştırma ve Uygulama Merkezi** 1990 yılında kurulmuştur. Merkezin ana amacı; Türkiye'de kadın işgücünün istihdamı ile ilgilenmek, çalışan kadınların karşılaştıkları problemleri araştırmak ve incelemek, kamuoyunu bu konuda bilinçlendirmek, konferans, seminer, çeşitli yayınlarla konuyu geliştirmek, öneriler sunmak, eğitim programları uygulamak, pilot uygulamalar ve modeller geliştirmektir. Bu doğrultuda aşağıdaki amaçlar hedeflenmiştir.

- Çalışma imkanları vasıtasıyla kadınların gelişimini ve ulusal düzeyde kalkınma sürecine kadınların entegrasyonunu sağlamak,

- Ulusal ve uluslararası düzeyde çalışan kadının problemlerini araştırmak ve mukayeseli çalışmalar sunmak,

- Seminer ve konferans düzenleme programları geliştirmek,

Örnek:

- Ev kadınlarına (potansiyel kadın işgücüne) yönelik programlar uygulayarak onları ekonomik hayata kanallere edebilmek (girişimci kadın yetiştirme programı, eğitimli ev kadınlarını okuma-yazma kurs öğretmeni olarak yetiştirme programı),

- Ev kadınlarını ve çalışan kadını politik hayata özendirme ve hazırlama programları,

- Çalışan kadını sendikalarda yönetici kadrolarda yer almaya özendirme ve hazırlama programlarını gerçekleştirmek.

* 8 Şubat 1993 tarih ve 21490 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelikle Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı olarak **Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM)** kurulmuştur.

Amacı yurt içinde ve yurt dışında kadın sorunlarıyla ilgili her alanda araştırma yapmak ve eğitime yönelik faaliyetlerde bulunmak olan merkezin faaliyetleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Yurt içinde ve yurt dışında kadın sorunlarıyla ilgili her konuda araştırma, inceleme, proje yapmak ve yaptırmak, bu gibi çalışmalara katılmak, desteklemek,

- Atatürk ilke ve devrimleri ile kazanılmış hakları ve kadınların çağdaş toplum bireyi olmasını temel alarak, kadın sorunları konusunda ulusal ve uluslararası düzeyde kurslar, seminerler, konferanslar, kongreler, sempozyumlar ve benzeri faaliyetler düzenlemek,

- Üniversitelerde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde kadın sorunlarıyla ilgili ders ve seminerler verilmesini ve öğrencilerin bu konulara yönelmesini özendirmek ve her türlü desteği sağlamak,

- Amaçları doğrultusunda yayın yapmak ve yaptırmak,

- Kadın sorunları konusunda kitaplık ve arşiv oluşturmak,

- Kadın sorunlarıyla ilgili bütün kurum ve kuruluşların çalışmalarına katkıda bulunmak; danışmanlık yapmak, veri sağlamak,

- Kadın sorunları konusunda kamuoyunun oluşmasına yardımcı olmak.

* **Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı:** Türkiye'de ilk kez bir "Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi" 1990 yılı Nisan ayında kurulmuştur.

Amacı; ülkemizin gündeminde önemli bir yer kazanmış bulunan kadın konusu ile ilgili her türlü araştırma malzemesinin, yayınların, istatistikî verilerin, yasa metinlerinin, gazete kùpùrlørinin, kadınları ilgilendiren tüm sorunlarla ilgili kitap ve belgelerin (fotoğraf, mektup, anı, günce, kadın derneklerinin tüzükleri ve yayınları, seminer, panel, konferans metinleri, kadın dergileri) topluca bir yerde bulunmasını sağlamaktır. Osmanlı döneminden başlayarak kadınlarımızın yayınlarını bir araya getirmek, eski harfli kadın yazılarını gün ışığına çıkaracak çalışmalar yapmak ve bugünün yazılı belgelerini sağlayarak gelecek kuşaklar için hazırlamaktır. Bunun ötesinde, konferanslar, paneller, özel konulu günler, konserler ve sergiler düzenlemektir.

* Ankara Büyükşehir Belediyesi (ABB) ile merkezi A.B.D.de bulunan CEDPA adlı kuruluşun işbirliği sonucu 1991 yılı içinde Mamak-Boğaziçi mahallesinde aile planlamasına yönelik olarak başlatılan "önder kadın" projesinin Ankara çapında uygulanacak bir kapsama kavuşturulmasına çalışılmaktadır. ABB'nin sağlık hizmetlerinin bir parçası olarak ele aldığı "önder kadın" projesi Mamak-Boğaziçinde açılan ev ve aile polikliniği aracılığıyla bu semtte yaşıyan kadınlar arasından seçilen 20 kadınla başlatılmıştır. "Önder kadın"lar aldıkları eğitimden sonra, semtlerindeki aileleri tarayarak nüfus planlaması konusunda bilgilendirme ve uygulama için poliklinik destekli bir sosyal hizmet programını uygulamaya başlamışlardır. Ana ve çocuk sağlığı, nüfus planlaması, beslenme, ekonomik bağımsızlığın gerekliliği konularında proje çalışmaları devam etmektedir.

16. Ankara Büyükşehir Belediyesinin Kadın Projesi ile kurulması hedeflenen Kadın Merkezi, farklı toplumsal tabakalardan gelen kadınların, aralarındaki kültürel farklılıklara karşın bir araya gelebilecekleri, ortak sorunların bilincine vararak kadınlararası dayanışmayı sağlayacakları bir mekan olacaktır.

Uygulanması düşünölen proje kadınların ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel yaşama etkin bir biçimde katılmalarını sağlamak için alan açmayı amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için Kadın Merkezi şu bileşenlerden oluşacaktır;

- 1- Kadın Kültür Evi
- 2- Kadın Dayanışma Servisi

- 3- Kadın Emeğini Değerlendirme Merkezi
- 4- Kadın Kitaplığı ve Dokümantasyon Merkezi
- 5- Basın-Yayın ve Tanıtım Birimi
- 6- Kadın Semtevleri

Kadın Kültür Evi; Sosyal, kültürel ve politik yaşamın erkekler lehine örgütlenmiş bir yapısı vardır. Kadın Kültür Evi, bu yapının dışında kadınların kendi aralarında bir araya gelebilecekleri, aralarında etkileşim ve dayanışma oluşturabilecekleri bir ortam sağlayacaktır. Burada kadınlar yetenekleri çerçevesinde kendilerini ifade edebilecekler ve iletişim kurabileceklerdir. Kadın Kültür Evi çok işlevli bir mekan olarak düşünölmüştür. Etkinlikler ağırlıklı olarak gönüllü kadınlar tarafından yürütölecektir.

Kadın Dayanışma Servisi (KDS); Cinsiyetleri nedeniyle karşılaştıkları sorunlarda kadınlara psikolojik ve hukuki danışmanlık hizmetleri sunmayı amaçlamaktadır. KDS, dayak,cinsel taciz ve aşığılanma gibi kadının kişiliğine yönelik saldırılara maruz kalan kadınlara psikolojik destek; boşanma, ayrılık, nafaka, velayet gibi konuların yanısıra işe alma veya işten çıkarmada ayırımcı uygulamalar, bunlardan doğacak tazminat istemi, örgütlenme hakkı gibi konularda da hukuksal danışmanlık hizmeti verecektir.

Kadın Emeğini Değerlendirme Merkezi (KEDM); Kadınları ekonomik alanda güçlendirmeyi ve desteklemeyi hedefleyen birimdir. Bu hedefe yönelik olarak özellikle evlerde pazarlanmadan üretilen ya da ev içlerinde pazarlanan ürünlerin değerlendirmesine yönelik faaliyetleri sürdürmeyi, ayrıca kadınlara gelir getirici çeşitli beceriler kazandırmayı amaçlamaktadır.

Kadın Kütüphanesi ve Dokümantasyon Merkezi; Uluslararası ve ulusal düzeyde yapılmış olan kadın konulu araştırma, tez v.b. toplamak, kadın konulu yazını izlemek, tarihsel araştırma ve yazının dışında kalmış ya da marjinal kesimi oluşturmuş kadınların tarihine ve yaşamına ışık tutmak amacıyla gerekli dokümanları, belgeleri toplamak ve gazete arşivi hazırlamak amacıdadır.

Basın-Yayın ve Tanıtım Birimi; Kadın projesinin geniş bir kitleye duyurulmasında Basın-Yayın ve Tanıtım Biriminin önemli işlevleri ola-

caktır. Bu birim için düşünülen iki araç ise basın birimi ve radyo programıdır.

Kadın Semtevlere; Semtevlere projesi, kadınları yaşadıkları mekânın evin hemen yakınında, toplumsal yaşamın küçük bir örneği olarak oluşturulacak bir "yapı" içinde, birbirleri ile ve bütün dış dünya ile ilişkiye çağırıcı bir toplumsal iletişim örgütlenme modelidir. Semtevlere projesi yeni bir devlet-toplum ilişkisi ve "kamu hizmeti" anlayışına dayanır. Projenin temel hedefi, bir yandan eşitsiz otoriter ilişkiler içindeki ezik kadınların yerine katılımcı ve dayanışmacı kadınlar yaratmak, öte yandan kamu hizmetinin maliyetini düşürüp esneklik sınırlarını genişleterek daha çok sayıda kadına hizmet sunmaktır.

Ayrıca Kadın Merkezi, Kadın Semtevlere, Kadın Dayanışma Servisi ve Kadın Emeğini Değerlendirme Merkezi kurulmasına yönelik projeler 1990'dan itibaren İstanbul Büyükşehir Belediyesince, 1992'de Ümraniye, 1993'te Bakırköy, Şişli ve Küçükköy yerel yönetimlerinde işlevsel olarak denemeye başlamıştır.

17. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde kadınların çalışma hayatında karşılaştıkları sorunlara çözümler getirmek ve buna ilişkin aksiyon programları hazırlamak üzere "Kadın Birimi"nin kurulması çalışmaları son aşamasına getirilmiştir. Bunun yanı sıra, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu içinde 1992 yılında bir "Kadın Birimi" kurulmuştur.

18. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile Türk Hükümeti arasında "Kadının Kalkınma Sürecine Katılımı Ülke Programı" başlıklı 5 yıllık projenin hazırlık çalışmaları başlatılmıştır.

Söz konusu projenin başlıca amaçları:

- Kadının durumuna ilişkin güvenilir istatistikî bilgilerin elde edilmesi,
- Kadın Veri Bankasının kurulması,
- Kadınların ülke kalkınmasına eşit katılımı ve eşit pay alabilmelerini sağlayıcı formal ve informal eğitimin geliştirilmesi için seminer ve eğitim programlarının düzenlenmesi,

- Kadının statüsünün geliştirilmesine yönelik olarak ülke çapında alt projeler oluşturulması ve araştırmalar yapılması

şeklinde özetlenebilir.

Projenin yürütülmesi için, Bakanlıklar, hükümet dışı kuruluşlar ve gönüllü kuruluşların temsilcilerinden oluşan bir "Danışma Kurulu" oluşturulmuştur. Danışma Kurulu ilk toplantısını yaparak projenin uygulanma yöntemlerini tartışmıştır.

Kadının Kalkınma Sürecine Katılımı Projesi kapsamında gönüllü kadın kuruluşları ile birlikte yürütülecek küçük ölçekli projeler bulunmaktadır. Bu projelerin içeriği gönüllü kuruluşların önerileri doğrultusunda belirlenecektir.

19. Dünya Bankası kredisi ile gerçekleştirilecek olan ve beş bölümden oluşan "İstihdam ve Eğitim" ana başlığını taşıyan projenin "Kadın İstihdamının Geliştirilmesi" bölümü Genel Müdürlüğümüz sorumluluğunda yürütülecektir.

Söz konusu projenin ana amacı;

Ülke çapında kadın istihdamının arttırılması, geleneksel olmayan sektörlerde de kadın istihdamını sağlamaya yönelik eylem planlarının oluşturulması ve kadınların sorunlarına ilişkin olarak politika değişikliklerine önderlik edilmesi gibi araştırmaların yapılmasıdır.

Bu çerçevede, üniversiteler, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve hükümet dışı kuruluşların temsilcilerinden oluşacak "Araştırma Danışma Komitesi" tarafından yapılacak araştırmalar belirlenecektir.

"Kadın İstihdamının Geliştirilmesi" projesinde araştırma konularının seçimi, sonuçların değerlendirilmesi, özetlenmesi ve ilgili kuruluşlara iletilmesi gibi konularda danışmanlık görevi yapacak olan "Araştırma Danışma Komitesi"nde gönüllü kuruluşların temsilcileri de yer alacaktır.

BÖLÜM 1

MADDE 1

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırmacılığın Önlenmesi Sözleşmesine göre, "kadınlara karşı ayırım" deyimi kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet ve kısıtlama anlamına gelecektir.

MADDE 2-4

1- Anayasamızda ve diğer yasalarımızda kadın-erkek eşitliği garanti altına alınmıştır.

Anayasamızda kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik maddeler şunlardır:

Madde 10: Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Madde 41: Aile, Türk toplumunun temelidir.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Madde 49: Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır.

Devlet, işçi-işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler alır.

Madde 50: Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.

Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.

Dinlenmek, çalışanların hakkıdır.

Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.

Hizmete Girme,

Madde 70: Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.

Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilmez.

2- Çalışma hayatını düzenleyen İş Kanunumuzda, çalışan kadının iş güvenliği, sağlığı ve çalışma şartları ve analık durumuna göre özel tedbirler bulunmaktadır. (Bölüm 2'de bu konu daha ayrıntılı incelenecektir).

3- Türk kadınına eşitlik içinde, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hak ettiği statüyü kazandırmak üzere 28 Ekim 1990 tarih ve 3670 sayılı Kanunla, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Türkiye'deki ilk ve tek resmi mekanizma olan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 24 Haziran 1991 tarihinde Başbakanlığa bağlanmıştır. Kasım 1991 tarihinde kurulan 49. Hükümet tarafından, Hükümet Programı çerçevesinde ilk defa "Kadın"dan sorumlu Devlet Bakanlığı kurulmuş olup, anılan Genel Müdürlük halen Başbakanlığa bağlı olarak Devlet Bakanlığı sorumluluğunda görevini sürdürmektedir.

Genel Müdürlüğün Kuruluş Amacı:

- Türk kadınının eğitim seviyesini yükseltmek,
- Tarım, sanayi ve hizmetler kesiminde ekonomik hayata katılımını artırmak,

- Sağlık, sosyal ve hukuki güvenliğini sağlamak,
- Ve böylece, kadının statüsünü genel olarak geliştirmek üzere, eşitlik içinde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hak ettiği statüyü kazandırmaktır.

Genel Müdürlüğün Görevleri:

- * Kadının statüsünün korunması ve geliştirilmesi, sorunlarının çözümlenmesi için Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda prensip, politika ve programlar hazırlamak ve gerekli çalışmaları yapmak,
- * Kadının sosyal, ekonomik ve siyasi kararlara katılımını artırarak, kalkınma süreci ve toplumla bütünleşmesini sağlamak,
- * Kadının statüsü ve sorunları konusunda gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında yapılan çalışmaları derlemek,
- * Yurt içinde kadının statüsü ve sorunlarının çözümlenmesine temel teşkil edecek yaş ve cinsiyete göre istatistiki veri toplamak,
- * Kadının statüsü ve sorunları konusunda görev verilmiş olan kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, bu kuruluşlardan konu ile ilgili bilgileri istemek, bu konuda faaliyette bulunan gönüllü kuruluşları desteklemek, yerel yönetimlerin kadınla ilgili her türlü faaliyetini izlemek.
- * Kadına ilişkin faaliyetlere etkinlik kazandırmak için başta yerel yönetimler olmak üzere yapılan eğitim faaliyetlerini izlemek, desteklemek, yönlendirmek ve kadının statüsü ve sorunları ile ilgili kamuoyu yaratmak,
- * Milletlerarası çalışmalara Türkiye'nin katılımını ve koordinasyonunu sağlamak,
- * Kadın ile ilgili konularda dokümantasyon, yayın ve tanıtma faaliyetlerinde bulunmaktır.

Genel Müdürlük teşkilatı, Ekonomik ve Sosyal Sorunlar Dairesi, Hukuki ve Kültürel Statü Dairesi, Dış İlişkiler Dairesi ile Personel ve Mali İşler Şube Müdürlüğünden oluşmuştur.

Ülkemizde kadın ve kadına ilişkin sorunların çözümüne katkıda bulunmayı amaçlayan sivil toplum örgütlerinin uzun sayılabilecek bir geçmişi bulunmasına rağmen, devlet örgütü içinde konu ile ilgilenen ayrı bir yapının oluşumu henüz yenidir. Bu ve benzeri sebeplerle ve sık sık yaşanan siyasi iktidar değişikliklerinin de (1990-1993 döneminde birisi tamamiyle farklı bir siyasi bakış açısına sahip olan üç Bakan ve iki Genel Müdür değişikliği) katkısı ile Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü yapısal ve işlevsel olarak henüz istenilen noktaya ulaşamamıştır. Olumlu gelişmelere ilişkin önemli ipuçları bulunmakla birlikte (Kadın Bakanlığının kurulmasına ilişkin çalışmalar) Genel Müdürlük halen sınırlı bir bütçe ve az sayıda personel ile çalışmalarını sürdürmektedir.

4- 17.2.1926 tarihinde kabul edilen ve 4.4.1926'da yürürlüğe giren Türk Medeni Kanununu günümüz koşullarına uygun hale getirmek amacıyla, kadın-erkek eşitliği ilkesine aykırı maddelerin değiştirilmesi yönünde çalışmalar yapılmaktadır (Bölüm 4'te ayrıca incelenecektir).

MADDE 5

5- Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılması ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğe ortak sorumluluk tanınması yasalarımızda yer almaktadır. Ancak geleneksel toplum yapımızın bir uzantısı olarak, uygulamada bütün gün dışarıda çalışan kadın, evinin sorumluluğunu da yüklenmiş durumdadır. Var olan bu geleneksel yargı ve tutumları değiştirmek amacıyla, kitle iletişim araçları, gönüllü kuruluşlar, yerel yönetimler ve resmi kurumlarda aile eğitimi verilmektedir.

6- 6.12.1989 tarih ve 396 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Aile Araştırma Kurumu Başkanlığının kuruluş amacı, Türk ailesinin bütünlüğünün korunması, güçlendirilmesi ve sosyal refahının artırılması için gerekli araştırmaları yapmak ve projeler geliştirmek, bunların uygulamaya konulmasını sağlamak, aile ile ilgili milli bir politikanın oluşmasını sağlamaktır.

- Kurumun görevleri

a) Ailenin bütünlüğünün korunması, güçlendirilmesi ve sosyal refahının artırılması için araştırma yapmak veya yaptırmak, bu konuda projeler geliştirerek uygulamaya konulmasını sağlamak,

b) Mevcut aile yapısını, ana, baba, eş ve çocuklar ile akraba ilişkilerinden kaynaklanan problemleri, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerin aile üzerindeki etkilerini araştırmak, bu konularda eğitim programları hazırlamak veya hazırlatmak,

c) Aile geçimsizliğini, çocuk suçlarını ve kötü alışkanlıkları doğuran sebepleri incelemek ve bunların önlenmesi maksadına dönük eğitici programlar hazırlamak veya hazırlatmak,

d) Ailelerin maddi kaynaklarının rasyonel kullanılmasını temin maksadıyla çalışmalar yapmak, bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı ile koordineli olarak eğitim programları hazırlamak veya hazırlatmak,

e) Ailedeki kültürel değişimleri, iç ve dış göçün aile yapısına olan etkilerini araştırmak,

f) Sosyal amaçlı vakıf, dernek, federasyon ve benzeri gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapmak, bunların aileye dönük çalışmalarına destek sağlamak,

g) Nüfus ve aile planlamasının toplumsal etki ve sonuçlarını araştırmak, milli bir politikanın geliştirilmesine yardımcı olmak,

h) Aile sorunları konusunda kamuoyundaki eğitim ve istekleri tespit amacıyla, özel ve kamu kurum ve kuruluşlarıyla ortak çalışmalar düzenlemek ve uygun görülenleri desteklemek,

i) Yurt dışında çalışan Türk ailelerinin sorunlarını araştırmak,

7- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı Aile Danışma Merkezleri ise 1.3.1990 ve ACHD (ADMS) - 90 - 500 sayılı genelge ile kurulmaya başlamıştır.

Aile Danışma Merkezlerinde sunulan hizmetlerin amacı, sorunları aile içinde çözümlenebilecek boyutları aşan ve bu sorunlarının bilin-

cinde olarak, bir meslek elemanının yardımına ihtiyaç duyan ailelerin kendilerini ve birbirlerini tanımalarında, sorunlarının çözümünde yardım almayı, gerektiğinde tedavi ve rehabilitasyon kuruluşlarına yönlendirilmelerini sağlamaktır.

Aile Danışma Merkezleri içerisinde sorunları çözümlenmeyen ailelerin ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmeleri yine bu kurumca gerçekleştirilmektedir.

Aile Danışma Merkezlerinde Kadın Misafirhanelerine müracaatlar kabul edilmekte ve müracaat sahiplerinin sosyal incelemeleri burada yapılmaktadır.

Ankara, İzmir, Trabzon, Tokat, Kayseri, Mersin, Sivas, Bursa ve Bilecik illerinde Aile Danışma Merkezleri bulunmaktadır.

Ayrıca Aile Danışma Merkezlerinin toplum merkezlerine dönüştürülmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

8- Ülkemizde sistemli ve programlı bir Ana-Baba Okulu modeli ilk defa İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü tarafından 1989 yılı başında gerçekleştirilmiştir.

Ana-Baba Okulu, anne ve babaların çocuklarına karşı olumlu tutum ve davranışlar geliştirmesine yardımcı olmak, anne ve babalara çocukları ile nasıl sağlıklı bir iletişim kurabileceklerini anlatmak, çocuğun gelişme süreci içindeki değişmelerine ilişkin özelliklerini aktarmaktan cinsel eğitime kadar çocuk ve genci ilgilendiren farklı konularda anne ve babalara ışık tutmak amacıyla kurulmuştur. 1989-90 yılları içinde 1000 anne-babaya 33 saat süreli birer aylık kurs sonunda sertifikaları verilmiştir.

9- Altındağ Belediyesinde de ailelere yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bunların en önemlilerinden biri, aile içi şiddete uğrayan kadınlara hukuksal ve psikolojik destek vermek amacıyla 5 Ekim 1991 tarihinde açılan Altındağ Kadın Danışma Merkezidir. Merkez paneller, tartışma-sohbet toplantıları ve seminerler düzenlemektedir. Kadın Sığınma Evi ise 2 Mayıs 1993 tarihinde açılmıştır.

10- Altındağ Belediyesi Aile Danışma Merkezi ile ortaklaşa olarak kadınlara yönelik çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bunlar arasında; Sümerbank'la ortaklaşa açılan halı dokuma kursları, okuma-yazma kursları, ailelere yönelik çevre eğitimi bulunmaktadır. Belediye ayrıca 3 büyük kültür evi ile 10 Nisan 1993'te Yaşlı Evi ve Genç Evini açmış bulunmaktadır. Belediyenin açmış olduğu sağlık evlerinde ise kadınlara ana çocuk sağlığı ve doğum kontrolü ile ilgili hizmetler verilmektedir.

MADDE 6

11- Sözleşmenin 6. maddesinde yer alan, fahişeliğin istismarı konusunda ülkemizde yeni bir düzenleme yapılmıştır.

12- Türk Ceza Kanununun 438. maddesinde yer alan, "ırza geçme ve kaçırma fiilleri fuhuşu kendine meslek edinen kadın hakkında irtikap olunmuş ise, ait olduğu maddelerde yazılı cezaların üçte ikisine kadarı indirilir" hükmü, temel hak ve özgürlüklerin özü, çağdaş düşünce ve Anayasamızın 10. ve 12. maddeleri ile Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin hükümleri ile çelişir nitelikte addedilmesi nedeniyle, 21 Kasım 1990 gün ve 3679 sayılı Kanunun 28. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

13- Ülkemizde, fahişeliğe ilişkin net veriler bulunmamaktadır. Ancak bu konuya ilişkin olarak yapılan araştırmalardan bir bölümüne aşağıda yer verilmiştir.

14- Ankara Bentderesi Genelevinde çalışan genelev kadınlarının sosyo-ekonomik durumlarının düzenlenmesi ve gelecekle ilgili düşüncelerini saptamak amacıyla 1-30 Kasım 1988 tarihleri arasında bir araştırma yapılmıştır.

91 genelev kadını üzerinde yapılan bu araştırmada yetişme yeri ve geldikleri yerler açısından en büyük grubun il kökenli kadınlar olduğu saptanmıştır. Genelev kadınlarının yaş dağılımına bakıldığında 23-35 yaş grubunun %76 gibi büyük bir oranı oluşturduğu, eğitim durumlarına bakıldığında %39'unun okuma-yazma bilmediği, %44'ünün ise ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Buna dayanarak eğitim durum-

larının düşük olduğu söylenebilir. Genelev kadınlarının babalarının gelir ve statüsü düşük meslek gruplarında toplandığı görülür. Araştırma kapsamındaki kadınların ilk münasebetlerini 13-19 yaşları arasında yaptıkları ortaya çıkmıştır. Bu kadınlar ilk cinsel münasebetlerini kocaları ile yaptıklarını belirtmişlerdir. Genelev kadınlarının hemen hepsinin başından evlilik geçmiştir. Çoğunun ilk evlenme yaşı resmi evlenme yaşının altındadır. Bu evliliklerin büyük çoğunluğu gayri-resmi olarak (imam nikahı) ile kurulmuştur.

Genelev kadınlarının %65'inin çocuğu vardır. Yaşları itibariyle çocukların %68'i 0-12 yaş arasındadır. Çocukların %81'inin annelerinin mesleklerinden haberi bulunmamaktadır. Geneleve gelmeden önce büyük çoğunluğu çeşitli mesleklerde çalışmıştır. Bu işlerden rahatsız edilme, kazancın az olması ve benzeri nedenlerle ayrılmışlardır.

Araştırmaya göre genelev kadınları, geneleve isteyerek ve bilerek gelmişlerdir. Genelevde çalışmayı tercih etme sebepleri, gelirinin yüksek ve garantili olmasıdır.

15- Eşcinseller ve hayat kadınlarının AIDS kaygısı ve AIDS'in yaşam biçimlerine etkisinin incelendiği araştırmada, eşcinsellerin %68'i ve hayat kadınlarının %71'inin, AIDS hastalığını ilk kez gazete-TV'den öğrenmiş oldukları, gerek eşcinsellerin, gerekse hayat kadınlarının AIDS'ten gerçekten çok korktukları saptanmıştır. Her iki grupta da genel davranış AIDS'ten korkma, kaçma, tedirgin olma ve tikslenme biçimindedir; AIDS'i normal kabul edenlerin oranı yaklaşık %8'dir. Her iki grubun da %85-90'ının AIDS'in bulaşma yollarını bildiği, fakat korunma konusunda titizlik göstermediği, müşterilerin %80'inin ise prezervatif kullanmayı reddettikleri saptanmıştır. Hayat kadınlarının %38'i, eşcinsellerin ise %10'u prezervatif kullanmaktadır.

Eşcinsellerin %61'inin yabancılarla, %76'sinin uyuşturucu kullananlarla bilerek ilişkiye girmedikleri ortaya çıkmıştır.

16- 7 Temmuz - 3 Ekim 1990 tarihleri arasında Ankara'da bir genelevde çalışan 250 hayat kadını ile yapılan araştırmadan şu sonuçlar çıkmıştır:

* Yaş ortalaması 33, yığılma ise 26-30 yaşları arasındadır.

* %41.6'sı hiç bir eğitim görmemiştir.

* %64'ü kırsal kökenlidir.

* %58'i ekonomik olarak düşük gelir düzeyindeki ailelerden gelmektedir.

* Anne-baba ve kardeşlerle ilişkiler genellikle kopuktur. Aile üyeleri ile ilişkilerinin sürmeme nedenleri arasında kadınların mesleği ilk sırada yer almıştır. Anne (%44) ve babaların (%62.6) önemli bir oranı eşlerine ve çocuklarına baskı uygulamıştır.

* %20.8'i evden ayrıldığında parçalanmış ailelerden gelmektedir.

* İlk kez cinsel ilişkide bulunma yaş ortalaması 15.6'dır. İlk kez cinsel ilişkide bulunduğu kişi genellikle resmi ya da imam nikahlı eştir.

* %72.4'ü evlilik deneyimi yaşamıştır. Evliliklerin yarısından fazlası kadınların isteği dışında gerçekleşmiştir.

* %66'sının çocuğu vardır.

* %32.4'ü eşinin ya da erkek arkadaşının kendisini cinsel ilişki yoluyla para kazanmaya ittiğini söylemiştir.

* %80.8'i gebelikten korunmak için önlem almaktadır.

* Meslekten ayrılmayı düşünenlerin oranı %80.4'tür.

17- Fahişelik ve kadın ticareti, daha çok büyük şehirlerimizde yaşanan bir problemdir.

18- Özellikle her türlü istismara açık (fuhuş, alkol, uyuşturucu, dilenci vs.) olan çocuk ve gençlerin koruma altına alınması için tek resmi kuruluş Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'dur.

19- Fahişeliği meslek edinen kadınlar için seminer, konferans ve benzeri etkinlikler çok yeni başlamakta ve konu özellikle basında sıklıkla işlenmektedir.

20- Kuruluş çalışmaları sürdürülmekte olan "Kadın ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı"nın kuruluş yasa tasarısında Kadın Danışma Merkezlerinin ülke çapında yaygınlaştırılması da yer almaktadır.

21- Hükümet programında yer aldığı gibi ülke çapında yaygınlaştırılması düşünülen Kadın Danışma Merkezlerine ilişkin ön çalışmalar, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından hızla sürdürülmektedir.

22- Eylül-Ekim 1992 tarihlerinde Türkiye'nin çeşitli kentlerinde Kadın Danışma Merkezleri ve Sığınma Evleriyle ilgili çalışmalar yapan resmi ve gönüllü kuruluşların temsilcileriyle toplantılar gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılarda Kadın Danışma Merkezleri ve Sığınma Evlerinin örgütlenişi, sorunları ve beklentileri ele alınmıştır.

23- Öte yandan doğrudan kadına yönelik şiddet boyutunda odaklanan, ülke çapında temsil edici örnekleme dayalı araştırmalara duyulan ihtiyaç dikkate alınarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından "Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet" konulu bir proje hazırlanmıştır. Söz konusu projeye önümüzdeki günlerde işlerlik kazandırılacaktır.

24- Ayrıca, Birleşmiş Milletlerin kadınlara karşı şiddetle ilgili kararları çerçevesinde, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen "Kadına Yönelik Şiddet Dizi Toplantıları" 1993 yılında belirli aralıklarla sürdürülecektir.

25- Özellikle şiddete maruz bırakılan kadınlarla ilgili çalışmaları özveri ve duyarlılık içinde yürüten gönüllü kadın kuruluşlarının ve yerel yönetimlerin ortaklaşa dile getirdikleri sorunların başında, ekonomik açıdan kurumsal olanakların yetersizliği gelmektedir. Bu anlamda büyük ölçüde resmi örgütlenmenin maddi desteğine gereksinim duyulmaktadır.

26- Kadına yönelik şiddet boyutunda ülke çapında en son veriler kadından sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından bir araştırma merkezine yaptırılan "1990'lı Yıllarda Türk Kadını Araştırması" ile toplanmıştır. Bursa, İstanbul, Kırıkkale, İzmir, İçel, Ankara, Eskişehir, Konya, Zon-

guldak, Diyarbakır ve Gaziantep illerinde yaşayan ve 20 yaş üzeri Türkiye nüfusunu temsil niteliğine sahip 1973 kişi ile yapılan söz konusu araştırma şunları göstermektedir:

- Evli kadınların %61'i ara sıra, %11'i de sık sık eşleriyle tartışmaktadır.

- Eşleriyle tartışan kadınların %18'i eşi tarafından dövülmüş veya dövülmek istenmiştir.

- Eşi tarafından dövülmek istenen veya dövülen kadınların %20'sini çalışmayan, %20'sini de alt sosyo-ekonomik grup içindeki kadınlar oluşturmaktadır.

- Kocasından dövülmek istenen veya dövülen kadınların yarısından fazlası (%51), kocasının bu davranışı karşısında hiçbir şey yapmazken, 1/4'ten fazlası da (%29) kendisini dövmesine izin vermemiştir.

27- Ağustos 1992 itibariyle, kadına yönelik şiddet boyutunda etkinlik gösteren kuruluşlar resmi, yerel ve gönüllü düzeyde olmak üzere üç kategoride ele alınabilir:

1. *Devlet Bakanlığı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)*

1.1. SHÇEK Ankara Kadın Misafirhanesi
(Kasım 1990)
97: Sığınma talebi
73: Kalan kadın

1.2. SHÇEK İzmir Kadın Misafirhanesi
(Kasım 1990)
195: Kalan kadın

1.3. SHÇEK Bursa Kadın Misafirhanesi
(Ocak 1992)
8: Kalan kadın

- 1.4. SHÇEK Antalya Kadın Misafirhanesi
(Kasım 1992)
36: Sığınma talebi
32: Kalan kadın
2. *Yerel Yönetimler*
 - 2.1. İstanbul Şişli Belediyesi Kadın Sığınağı
(Eylül 1990)
600: Sığınma talebi
190: Kalan kadın
175: Kalan çocuk
 - 2.2. İzmir Bornova Belediyesi Kadın Danışma Merkezi
(Kasım 1990)
195: Kalan kadın
 - 2.3. Nazilli Belediyesi Kadın Danışma Merkezi
(Nisan 1992)
Veri alınamamıştır.
 - 2.4. Kayseri Belediyesi Kadın Danışma Merkezi
(Mart 1992)
15: Kalan kadın
 - 2.5. Ayrıca bazı illerde daha Belediyelere bağlı olarak Kadın Danışma Merkezi açılması çalışmaları sürdürülmektedir.
3. *Gönüllü Kadın Kuruluşları*
 - 3.1. İstanbul Mor Çatı Kadın Sığınağı - Kadın Danışma Merkezi
(Kasım 1990)
Başvuru: 262
 - 3.2. Ankara Altındağ Kadın Danışma Merkezi ve Sığınma Evi
(Ekim 1991)

Sığınma Evi: 2 Mayıs 1993
Başvuru: 210

28- Yukarıda söz edilen kuruluşların şiddete maruz bırakılan kadınlara yönelik çeşitli çalışmaları bulunmaktadır. Bunlar psikolojik danışmanlık, hukuki danışmanlık, mesleki rehberlik ve özgüven geliştirici kişilik eğitimidir.

Bu çalışmalar gerek gönüllülerin gerekse profesyonellerin ortaklaşa etkinlikleriyle sürmektedir. Şiddete maruz bırakılan kadınlarla bireysel veya grup düzeyinde çalışmalar yapılmaktadır.

Kadınlara bulunan başlıca işler, çocuk bakıcılığı, yatılı ev işçiliği, tezgaharlık sekreterlik gibi işlerdir.

Şiddete uğrayan kadınların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde, çoğunluğunun;

- Genç ve orta yaş grubunda,
- Düşük eğitilmiş (çoğunluk ilköğretim mezunu veya yalnızca okuyamaz),
- Çalışmayan, ev kadını veya marjinal işlerde çalışan,
- Evli,
- Eş dışında, kayınpeder, baba veya erkek kardeş gibi ailenin diğer erkek üyeleri tarafından da şiddete maruz bırakıldıkları görülmektedir.

29- SHÇEK yanında, gerek yerel yönetimlerin gerekse gönüllü kadın kuruluşlarının başta hukuk ve psikiyatri olmak üzere alanlarında uzmanlaşmış üyeleri, gönüllülük ilkesi çerçevesinde çalışmaları desteklemekte, haftanın belirli günlerinde kuruluşlara gidip kadınlarla çalışmaktadırlar.

BÖLÜM 2

MADDE 7

30- Kadın ile erkek arasında tam bir eşitlik bulunması gerektiğine gönülden inanan Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Atatürk döneminde çok kısa sürede Türk kadınlarına tüm siyasi haklar tanınmıştır.

31- 3 Nisan 1930 tarihli Belediye Yasasınının 23. maddesi ile Belediye seçimlerinde seçme hakkı, 24. maddesiyle ise Belediye seçimlerinde seçilme hakkı 18 yaşını tamamlamış olanlara kadın ve erkek ayrımı gözetilmeksizin tanınmıştır.

1933 yılında Köy Kanununda yapılan değişikliklerle köylerde kadınlara muhtar ve ihtiyar meclisine üye seçilme hakkı tanınmıştır.

5 Aralık 1934 tarihinde kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmiştir.

32-1935 tarihinden önce kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkının bulunduğu ülke sayısının 28, fiilen milletvekili seçildiği ülke sayısının ise 17 olduğu gözönüne alındığında, Türkiye'nin bu anlamda bir çok ülkeye göre hayli önde olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.

33- Ancak, siyasi haklar bakımından kadın-erkek eşitliğini Anayasa ve yasalarına geçirmiş ve bu alanda öncülük yapmış olan ülkemizde, bu haklar aynı ölçüde toplumsal hayata yansımamış, özellikle seçilme hakkı tam işlerlik kazanamamıştır.

34- Kadın milletvekillerinin parlamentomuzda en yüksek oranda temsil edildiği yıl, ilk seçimlerin yapıldığı 1935 yılı olmuştur. Bu dönemde, 18 kadın milletvekili parlamentoya girmiş, kadın milletvekillerinin toplam parlamenterlere oranı %4.6 olmuştur.

35- Söz konusu oran, Cumhuriyet döneminde parlamentodaki en yüksek kadın üye oranıdır. Ancak, parlamentoya katılım oranı, 1946 seçimlerinden sonra hızlı bir düşüş kaydetmiştir. Bu durum, çok partili seçim sistemine geçilmesi sonucu kadınların daha önce oynadıkları "Demokratikleşmeyi Simgeleme" rolünün önemini kaybetmesiyle ilgilidir. Öte yandan, tek parti döneminde kadınların sahip oldukları "Yarı Otomatik Seçilme" şansının kaybolması ve partiler arası rekabetin ortaya çıkması da bu azalmada rol oynamıştır.

36- Türkiye'de kadınlar, politikayı kendi temel işlevleri ve çalışma alanları içinde görmedikleri için parlamentoda yeterince temsil edilememektedirler. Ayrıca, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de politik mücadele çok çetin geçmektedir. Kadınların belli politik faaliyetlere katılmak için ayıracakları zaman ile aile işleri ve bunun yanısıra mesleki faaliyetleri için ayırmak istedikleri veya ayırmak zorunda oldukları zaman arasındaki "zaman çatışması" da böyle bir mücadeleyi göze almalarını engellemektedir.

37- Kadınların toplumsal hayattaki geleneksel yerleri ve rolleri, onların siyasal yaşamda layık oldukları yeri almalarına fazla elverişli değildir.

38- Politik haklar konusunda yeterli bilince sahip olmayan kadınlarımız, yasalarla kendilerine tanınan bu haklara da yeterince sahip çıkamamaktadırlar.

39- Kadınlarımızın siyasal haklarını gerektiği gibi kullanmalarını engelleyen diğer önemli bir faktör de eğitim yetersizliğidir.

40- 1935-1991 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunan kadın milletvekillerinin toplam milletvekilleri içindeki oranları şöyledir:

Tablo - 1

Yıllar	Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	%
1935-1939	395	18	4.6
1939-1943	400	15	3.8
1943-1946	435	16	3.7
1946-1950	455	9	1.9
1950-1954	487	3	0.6
1954-1957	535	4	0.7
1957-1960	610	7	1.1
1961-1965	450	3	0.7
1965-1969	450	8	1.8
1969-1973	450	5	1.1
1973-1977	450	6	1.3
1977-1980	450	4	0.9
1983-1987	399	12	3.0
1987-1991	449	6	1.3
1991- -	450	8	1.8

41- 1987 yılında yapılan genel seçimlerde 6 kadın milletvekili parlamentoya girmiştir. Bu dönemde kadın milletvekillerinin tüm milletvekilleri içindeki oranı %1.3'tür. Aynı dönemde, bir kadın milletvekili hükümette Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olarak görev almıştır.

42- 20 Ekim 1991 tarihinde yapılan genel seçimlerden önce, daha çok sayıda kadının parlamentoya girebilmesi için büyük bir kampanya başlatılmıştır.

43- 1991 yılında yapılan seçimlerde, kadınların politik ve parlamentolar hayata daha yüksek oranlarda katılımını sağlamak amacıyla bazı ülkelerde uygulanan "Kota Sistemi"nin Türkiye'de de uygulanması gündeme gelmiştir. Nitekim, iki siyasi parti bu amaçla genel seçimlerde kadınlar için kota ayırmıştır.

44- Ancak, kesin adaylar içinde, kadın milletvekili adaylarının oranı sadece %5.6'da kalmıştır.

Kadın adayların toplam adaylar içindeki oranlarının partilere göre dağılımı şöyledir: Anavatan Partisi %3.0, Demokratik Sol Parti %3.2, Doğru Yol Partisi %4.7, Sosyal Demokrat Halkçı Parti %3.4, Sosyalist Parti %4.8, Bağımsız %4.4 olup, Refah Partisinde kadın milletvekili adayı bulunmamaktadır.

45- 20 Ekim 1991 tarihinde yapılan genel seçimlerle 8 kadın milletvekili Parlamentoya girmiştir. Kadın milletvekillerinin tüm milletvekilleri içindeki oranı bu dönemde %1.8 olmuştur.

46- 20 Ekim 1991 tarihinde yapılan genel seçim sonucunda kurulan kabinede ilk defa iki kadın milletvekili biri ekonomiden, diğeri ise kadın, aile ve çocuktan sorumlu olmak üzere bakan olarak atanmışlardır. Ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı Prof. Dr. Tansu Çiller daha sonra mecliste en fazla milletvekili bulunan partinin genel başkanlığına seçilmiş ve hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Prof. Dr. Tansu Çiller'in kabinesinin güvenoyu alması ile Türkiye'de ilk kez bir kadın Başbakan seçilmiştir.

47- Toplumda kadının rolü ve amacına ilişkin geleneksel ve kültürel önyargıların halâ önemli bir faktör olduğu ve genelde kadınların politika alanında mücadeleye hazırlıklı olmadıkları bu dönemde bir kadının Başbakan seçilmesi kadınların politik hayata katılımını teşvik edici bir unsur olmuştur.

48- Kamu hayatının her alanında kendini gösteren kadınlar, yüksek yargı organlarında da temsil edilmektedirler. Bugün Anayasa Mahkemesinde 1, Yargıtay'da 10, Danıştay'da 16, Sayıştay'da ise 2 kadın üye bulunmaktadır.

Tablo- 2: Yüksek Yargı Organlarındaki Üyelerin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Kadın	%	Erkek	%	Toplam
Anayasa Mahkemesi	1	6.7	14	93.3	15
Danıştay	16	27.6	42	72.4	58
Yargıtay	10	4.3	222	95.7	232
Sayıştay	2	4.4	44	95.6	46

Kaynak: İlgili kurumların 1993 yılına ait Personel Sicil Kayıtları

49-Ayrıca Bakanlıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarında az sayıda olmakla birlikte üst düzey kadın yönetici bulunmaktadır. Örnek olarak iki bakanlığın üst düzey yöneticilerinin cinsiyete göre dağılımı aşağıda verilmektedir.

Tablo- 3: Dışişleri Bakanlığında Çalışan Görevlilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Kadın	%	Erkek	%	Toplam
Müsteşar ve Yardımcıları (Büyükelçi)	-	-	7	100.0	7
Genel Müdürler (Büyükelçi ve Elçi)	-	-	14	100.0	14
Genel Müdür Yardımcıları (Elçi)	1	3.1	31	96.9	32
Daire Başkanları (Elçi)	-	-	6	100.0	6
Daire Başkanları	8	14.0	49	86.0	57
Büyükelçiler ve Daimi Temsilciler	3	3.1	95	96.9	98
Başkonsoloslar	2	3.6	54	96.4	56
Diğerleri	103	21.1	386	78.9	489
TOPLAM	117	15.4	642	84.6	759

Kaynak: Dışişleri Bakanlığı, Personel Daire Başkanlığı Sicil Kayıtları, Nisan 1993

Tablo- 4: Dışişleri Bakanlığı Yurt İçi ve Yurt Dışı Teşkilatında Çalışan Kadın Personelin Unvan ve Sayıları

Yurt İçi		Yurt Dışı	
Unvan	Sayı	Unvan	Sayı
Büyükelçi	3	Büyükelçi	-
Elçi-Müsteşar	-	Elçi (Gn.Md.Yrd)	1
Konsolos	3	Daire Başkanı	8
Başkonsolos Yard.	6	Şube Müdürü	5
Büyükelçilik Başkatibi	3	Başkatip	6
Muavin Konsolos	14	II. Katip	4
Büyükelçilik Müsteşarı	8		
I. Sınıf Başkonsolos	3		
II. Katip	10	Toplam	24
III. Katip	12	Aday Meslek Memuru	22
Ataşe	9	Kadın Toplam	117
Toplam	71	Genel Toplam	759

Kaynak: Dışişleri Bakanlığı, Personel Daire Başkanlığı Sicil Kayıtları, Nisan 1993

MESLEK MEMURLARI

	Sayı	%
KADIN	118	15.8
ERKEK	629	84.2
TOPLAM	747	

İDARİ MEMURLAR

	Sayı	%
KADIN	159	37.0
ERKEK	271	63.0
TOPLAM	430	

HUKUK MÜŞAVİRLERİ VE DİĞER İHTİSAS MEMURLARI

	Sayı	%
KADIN	10	27.8
ERKEK	26	72.2
TOPLAM	36	

Tablo- 5: Turizm Bakanlığında İdari Görevlerde Çalışan Personelin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Kadın	%	Erkek	%	Toplam
Genel Müdür	3	75.0	1	25.0	4
Genel Müdür Yardımcısı	4	33.3	8	66.7	12
Daire Başkanı	9	26.5	25	73.5	34
Şube Müdürü	39	37.9	64	62.1	103
Müfettiş	2	22.2	7	77.8	9
Müfettiş Yardımcısı	1	20.0	4	80.0	5
İl Turizm Müdürü	5	8.3	55	91.7	60
İl Turizm Müdür Yardımcısı	7	9.2	69	90.8	76
İl Danışma Müdürü	12	21.8	43	78.2	55
İl Turizm Müdürlüğü Şube Müdürü	15	24.2	47	75.8	62

Kaynak: Turizm Bakanlığı Personel Dairesi Kayıtları, 1992

50- 1992 Aralık ayı sonu itibariyle Türkiye'de toplam avukat sayısı 29.048'dir. Bu sayının 7307'sini kadın avukatlar oluşturmaktadır. Kadın avukatların tüm avukatlar içindeki oranı %25.2'dir.

Tablo- 6: Avukat, Noter, Hakim ve Savcıların Cinsiyete Göre Dağılımı (1992)

	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
Avukat	21.741	74.9	7.307	25.1	29.048
Noter	716	83.6	140	16.4	856
Hakim	3.367	80.5	815	19.5	4.182
Savcı	1.671	97.1	50	2.9	1.721

51- Türkiye genelinde noterlik hizmetini yürüten 856 kişi vardır. Bunların 140'ı kadındır. Kadın noterlerin tüm noterler içindeki oranı %16.4'tür.

52- Toplam 4182 hakim 815'i kadındır. Kadın hakimlerin toplam hakimlere oranı %19.5'tir.

53- 1990 yılı sonu itibariyle ülkemizde 1721 savcı bulunmaktadır. Kadın savcılarının sayısı 50, kadın savcılarının tüm savcılar içindeki oranı %3'tür.

Tablo-7: Yükseköğretimde öğretim elemanlarının unvan ve cinsiyetlerine göre dağılımı

Unvanı	Kadın	%	Akademik Kadınlar İçindeki %	Erkek	%	Akademik Erkekler İçindeki %	Toplam
Profesör	988	20.4	8.8	3853	79.6	16.1	4841
Doçent	804	24.9	7.2	2422	75.1	10.1	3226
Y.Doçent	997	26.5	8.9	2765	73.5	11.5	3762
Öğretim Görevlisi	1473	28.2	13.2	3751	71.8	15.6	5224
Okutman	1669	56.4	14.9	1292	43.6	5.4	2961
Uzman	485	42.3	4.3	661	57.7	2.8	1146
Araştırma Görevlisi	4763	34.3	42.5	9116	65.7	38.1	13879
Çevirmen	12	70.6	0.1	5	29.4	0.1	17
Eğit. Öğrt. Planla.	9	11.8	0.1	67	88.2	0.3	76
Toplam	11200	31.8	100.0	23932	68.2	100.0	35132

Kaynak: Y.Ö.K. - 1992

Öğrenci sayıları özet tablosu şöyledir:

Kız	%	Erkek	%	Toplam
276.677	34.1	534.104	65.9	810.781

Kaynak: 1991-1992 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri, ÖSYM

54- Ülkemizde şu anda 29 üniversitede toplam 35.132 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Öğretim elemanlarının 11.200'ü kadın, 23.932'si erkektir. Kadın öğretim elemanlarının tüm öğretim elemanları içindeki oranı %31.8'dir.

Kadın öğretim elemanlarının, %8.8'i profesör, %7.2'si doçent, %8.9'u yardımcı doçent, %13.2'si öğretim görevlisi %14.9'u okutman,

%4.3'ü uzman, %42.5'i araştırma görevlisi, %0.1'i çevirmen ve %0.1'i eğitim-öğretim planlamacılarıdır.

55- Hızla gelişen ülkemizde yaşamın her alanında olduğu gibi çalışma yaşamında da kadınların statüsünün geleneksel çizgi dışına çıkmaya başladığı bir gerçektir. Bu bağlamda, özel sektörde kadınlar üst düzey görevlerde giderek daha fazla yer almaktadırlar.

Tablo - 8: Özel sektörde yönetici kadın sayısı (9 büyük kuruluşta)

Kuruluş	Üst Düzey Yönetici Kadın Sayısı
Koç Topluluğu	6
Sabancı Topluluğu	5
Alarko Holding	15
Eczacıbaşı İlaç Sanayi	10
Pamukbank	37
Santral Holding	10
Yaşar Holding	5
Enka Holding	3
Türk Petrol	3

Kaynak: Kapital Dergisi, 1991

56- Kadınlarımız halkla ilişkiler, tekstil, bankacılık, sekreterlik gibi alanlarda başarılı olduklarını kanıtlayarak, erkeklere özgü alanlar olarak kabul edilen inşaat ve pazarlama alanlarında da ağırlıklarını koymaya başlamışlardır.

57- Buna paralel olarak büyük şirketler de kadınlara artan oranlarda görev vermektedirler. Sekiz büyük şirkette toplam çalışanlar içindeki kadın çalışanların oranları aşağıda verilmektedir:

Tablo - 9: Bazı büyük şirketlerde çalışan kadınların oranı

Şirketin Adı	Çalışan Kadın %
Koç Topluluğu	17.7
Koç Holding	34.9
Sabancı Holding	22.0
Alarko	10.0
Eczacıbaşı	80.0
Enka	24.0
Yaşar Holding	24.0
Pamukbank	43.0

Kaynak: Kapital Dergisi, 1991

58- Türkiye çapında kayıtlı 211 gönüllü kadın kuruluşu bulunmaktadır. Gönüllü kadın kuruluşlarının ortak amaçları Türk kadınının ekonomik, sosyal, politik, kültürel alanlarda gelişmesini sağlamaktır. İsteyen kadınlar bu derneklere üye olabilmektedirler. Gönüllü kadın kuruluşları zaman zaman hükümet politikaları üzerinde baskı unsuru olabilmektedirler.

MADDE 8

59- Kadınlar erkeklerle aynı şartlarda yurt dışında ülkemizi temsil edebilmektedirler. 1992 yılı içerisinde ülkemizi temsilen yurt dışına çıkan kamu görevlilerinin toplamı 7.846'dır. Bu rakam içinde erkek görevlilerin sayısı 6.402, kadın görevlilerin sayısı 1.444'tür. Yurt dışına ülkemizi temsilen görevli olarak çıkan kadınların oranı %18.4'tür.

MADDE 9

60- Türk vatandaşlığının edinilmesi ve terkedilmesine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı Türk Vatandaşlık Kanununda kadın-erkek ayırımına yönelik olarak, yabancı ile evlenen Türk kadınının kocasının tabiiyetine geçmek istemesi halinde Türk vatandaşlığını kaybedeceğine ilişkin hüküm bulunmaktadır. Kadının boşanması halinde Türk vatandaşlığına geçebilme süresi 3 yıl olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin bu konuda anlaşmaya koyduğu çekince, Vatandaşlık Kanununda gerekli değişiklik yapıldığında kaldırılabilir.

BÖLÜM 3

MADDE 10

61- Anayasamızın Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi başlıklı 42. maddesinde;

"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin öğrenimlerini sürdürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır."

hükümleri yer almaktadır.

62- 14.6.1973 tarihinde kabul edilen ve 24.6.1973 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1739 sayılı Türk Milli Eğitim Temel Kanunu uyarınca 5 yıl süreli ilköğretim, kız ve erkek öğrenciler için zorunludur. Bu zorunluluk diğer eğitim seviyelerinde ortadan kalkmaktadır.

63- Meslek ve sanat yönlendirmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit mesleki eğitimde eşit şartlar sağlanmıştır.

64- Mesleki ve teknik eğitimde karşılaşılan güçlükleri aşmak, kapasite artışı sağlamak, öğretim kalitesini yükseltmek ve mesleki teknik eğitimi iş hayatı ile bütünleştirmek için 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu 5.6.1986 tarihinde kabul edilmiş, 19.6.1986 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

65- Bu kanunun kapsamına giren kız meslek liselerinde okuyan kız öğrencilerin iş hayatına uyum sağlamaları kolaylaştırılmak istenmiştir.

66- Ülkemizde eğitim sistemi içinde kadınlar ve genç kızlar için eğitim ve öğretim farklılığı bulunmamaktadır. TBMM Genel Kurulunun 22.6.1989-tarihli 107. birleşiminde 62 Sayılı kararla onaylanan VI. Beş Yıllık Kalkınma Planında ilk defa her kademedede eğitimin kalitesinin yükseltilmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve eğitim programlarının sosyal ve kültürel kalkınmanın ve teknolojik ilerlemenin gereği doğrultusunda geliştirilmesi esas alınmıştır.

67- Kadınların eğitim düzeylerinin yükseltilmesi konusunda ilk kez VI. Beş Yıllık Kalkınma Planında stratejik bir karar alınmıştır. Bu çerçevede 1990 yılı programında "kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi, mesleki eğitim imkanlarından daha fazla yararlanmasının sağlanması için ilgili kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanacak ve bu amaçla bir uygulama planı hazırlanacaktır" şeklinde bir tedbir yer almıştır.

68- Böylece, 1990 yılından itibaren, kadınların eğitim imkanlarının ve düzeylerinin yükseltilmesi konusunda, hükümet politikası belirlenmiştir.

69- Bu politika doğrultusunda, kadınların eğitim düzeylerinin artırılmasına ilişkin olarak, uygulayıcı kuruluşlar gerekli önlemleri almış, bunları uygulamaya başlamışlardır.

70- Ülkemizde örgün eğitimin yanı sıra yaygın eğitim de giderek yaygınlaştırılmaktadır. Yaygın eğitim kurumlarında, özellikle okuma-yazma bilmeyenler için açılan kurslarda okur-yazar sayısının artırılması amacı yanında, genel kültür dersleri de verilmektedir.

71- Özellikle genç kızların ve kadınların eğitim düzeylerinin düşüklüğüne bir cevap olarak, kadınların okur-yazarlık düzeyini artırmak amacıyla, 1981 yılında başlatılan okuma-yazma seferberliği ile 1981-1987 yılları arasında 2.9 milyon kadın okur-yazar duruma getirilmiştir.

72- Bunun yanı sıra, yaygın eğitim faaliyetleri kapsamında okuma-yazma bilenlerin oranının yükseltilmesi, meslek kazandıran bilgi-beceri kursları açılması ve bu faaliyetlerde kırsal kesim kadınlarına öncelik tanınması, bugün uygulanmakta olan temel politikalarındandır.

73- Kitle iletişim araçlarıyla, özellikle radyo ve televizyon aracılığı ile kırsal kesimdeki kadının her konuda eğitimine yönelik programlar da hızlandırılmıştır.

74- Kadınların, eğitim sistemi içinde, yalnızca "Kadın Meslekleri" (ebe, hemşire, öğretmen) olarak adlandırılan geleneksel dallarda değil, bütün dallarda katılımını artırmak amacıyla çalışmalar yapılmaktadır.

75- Özellikle, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında sürdürülen görüşmelerde, ders kitaplarında kadını geleneksel rollere hazırlayan bölümlerin değiştirilmesi konusunda çalışmalar sürdürülmektedir.

76- Kız öğrencilerin okulu erken yaşlarda terk etmelerini önlemek amacıyla aile eğitimi çalışmaları yapılırken, erken yaşta ayrılan kız öğrenciler için istihdam garantili meslek edinme kurslarına yönelik projeler başlatılmıştır.

77- 1989-1990 yılı itibariyle 6 + yaş grubundaki kadın nüfusun %68'i okur-yazardır.

Kız çocuklar için okullaşma oranları aşağıda verilmektedir.

	%
İlkokul	91.1
Ortaokul	43.6
Mesleki ve Teknik Okul	5.2
Genel Lise	18.6
Mesleki Teknik Lise	10.3
Üniversite ve Açık Öğretim	11.2

78- Kız öğrencilerin liselerde okullaşma oranı bölgelere göre farklılıklar göstermektedir. Metropolitan bölgeler açısından liselerde kızların okullaşma oranı; Ankara (%45.0), İstanbul (%48.0) ve İzmir'de (%43.3) yüksek iken, Hakkari (%2.7) ve Ağrı (%4.8) gibi az gelişmiş bölgelerde son derece düşüktür.

MADDE 11

79- 1982 tarihli Anayasamızın 49. maddesinde, kadın-erkek bütün insanlar için vazgeçilmez olan çalışma hakkı güvence altına alınmıştır: "Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır" denilmektedir.

80- Anayasamızın 70. maddesi kadın-erkek herkesin eşit şartlar altında işe girmesini, kadın ve erkek arasında bir ayırım yapılmamasını güvence altına almaktadır. Söz konusu maddede "Her Türk kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilmez" hükmü yer almaktadır.

81- Türkiye B.M. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile Uluslararası Çalışma Teşkilatının aşağıdaki sözleşmelerini onaylamıştır:

- Her Nevi Maden Ocaklarında Yeraltı İşlerinde Kadınların Çalıştırılmamaları Hakkındaki 45 sayılı sözleşmenin onaylanması 1.6.1937 tarih ve 3229 sayılı Yasa ile uygun bulunmuş ve 23.6.1937 tarih ve 3638 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- İş ve Meslek Bakımından Ayırım Hakkındaki 111 sayılı Sözleşmenin onaylanması 13.12.1966 tarih ve 811 sayılı Yasa ile uygun bulunmuş ve 22.12.1966 tarih ve 12484 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Eşit Değerde İş İçin Erkek ve Kadın İşçiler Arasında Ücret Eşitliği Hakkındaki 100 sayılı Sözleşmesinin onaylanması 13.12.1966 tarih ve 810 sayılı Yasa ile uygun bulunmuş ve Sözleşme metni 22.12.1966 tarih ve 12484 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- İstihdam Politikasıyla ilgili 122 sayılı Sözleşmenin onaylanması 9.11.1976 tarih ve 2027 sayılı Yasa ile uygun bulunmuş ve 20.11.1976 tarih ve 15769 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

82- Dünyanın tüm ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de kadınlar ilk işe girişlerinde, işlerinde yükselmelerinde çeşitli güçlüklerle karşılaşmakta, işten çıkarılma söz konusu olduğunda öncelikle kadınların işlerini kaybetmeleri gündeme gelmektedir. Buna kadınların hamilelik dönemi, çocuk bakımı ve ailevi sorumlulukları yanında, sorumluluklarının kendilerine yüklediği ağır yük nedeniyle kendilerini mesleki açıdan yeterince geliştirememeleri de neden olmaktadır. Bu olumsuz uygulamaların ortadan kaldırılması için çalışmalar sürdürülmektedir.

83- Ülkemizde işgücüne katılma oranı erkeklerde %69.6, kadınlarda %30.4, Türkiye genelinde ise %52.2'dir. İktisaden faal nüfusun demografik yapısı Tablo 1, 2, 3'te verilmektedir.

Tablo- 1: İktisaden Faal Nüfusun Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı

İktisadi Faaliyet Kolu	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın %	Erkek %
Tarım	4.326.317	4.221.044	8.547.361	50.6	49.4
Madencilik	4.167	135.098	139.265	3.0	97.0
İmalat	538.884	2.209.434	2.748.318	19.6	80.4
Elektrik Gaz	-	17.943	17.943	-	100.0
İnşaat Bayındırlık	9.076	943.273	952.349	0.9	99.1
Toptan Perakende Ticaret	178.738	2.134.813	2.313.551	7.7	92.3
Ulaştırma Haberleşme	31.645	855.430	887.075	3.6	96.4
Mali Kurumlar	114.102	357.604	471.706	24.2	75.8
Hizmetler	620.533	2.473.834	3.094.367	20.1	79.9
Toplam	5.823.462	13.348.473	19.171.935	30.4	69.6

Kaynak: Hanehalkı İşgücü Anketi, Nisan 1992

Tablo-2: İktisaden Faal Nüfusun İktisadi Faaliyet Kolu, Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre Dağılımı

İktisadi Faaliyet Raporu	Kent					Kır					Genel
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın %	Erkek %	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın %	Erkek %	Toplam
Tarım	149.712	219.147	440.859	33.9	66.1	4.176.605	3.929.897	8.106.502	51.5	48.5	8.547.361
Madencilik	4.167	95.895	100.062	4.2	95.8	-	39.203	39.203	0.0	100.0	139.265
İmalat	391.756	1.814.517	2.206.273	17.8	82.2	147.128	394.917	542.045	27.1	72.9	2.748.318
Elektrik Gaz	-	17.049	17.049	0.0	100.0	-	894	894	0.0	100.0	17.943
İnşaat	6.094	626.549	632.643	1.0	99.0	2.982	316.724	319.706	0.9	99.1	952.349
Toptan Ticaret	150.131	1.630.301	1.780.432	8.4	91.6	28.607	504.512	533.119	5.4	94.6	2.313.551
Ulaştırma Haberleşme	28.687	551.961	580.648	4.9	95.1	2.958	303.469	306.427	1.0	99.0	887.075
Mali Kurumlar	93.258	303.333	396.591	23.5	76.5	20.844	54.271	75.115	27.8	72.2	471.706
Hizmetler	478.981	1.561.219	2.040.200	23.5	76.5	141.552	912.615	1.054.167	13.4	86.6	3.094.367
Toplam	1.302.786	6.891.971	8.194.757	15.9	84.1	4.520.676	6.456.502	10.977.178	41.2	58.8	19.171.935

Kaynak: Hanehalkı İşgücü Anketi, Nisan 1992

Tablo-3: İstihdam Edilen Kadınların Yaş Gruplarına ve Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Toplam	İlimi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri	Müteşebbisler Direktörler Üst Kad. Yön.	İdari Personel ve Benzeri Çalışanlar	Ticaret ve Satış Personeli	Hizmet İşlerinde Çalışanlar	Tarım, Hayvancılık Orman, Balıkçı ve Avcılar	Tarım Dışı Üretim Faal. Çalışan. UİŞ.	Meslekleri Tayin Edilemeyen
12-14	302.706	-	-	-	5.869	3.582	266.039	27.216	-
15-19	908.276	10.481	918	22.276	21.695	19.882	710.137	118.627	4.260
20-24	811.582	82.863	4.424	70.578	18.761	20.201	528.320	83.764	2.671
25-29	649.073	83.491	1.753	53.466	16.815	16.781	420.871	53.646	2.250
30-34	664.332	87.037	5.417	72.531	14.452	24.127	391.761	66.253	2.754
35-39	637.191	83.238	3.340	42.035	15.143	30.746	413.025	47.632	2.032
40-44	477.537	41.862	5.342	20.534	12.055	24.629	340.385	32.730	-
45-49	384.910	16.426	1.670	5.372	5.472	9.312	332.437	14.221	-
50-54	349.613	4.862	-	918	5.643	7.639	317.808	12.743	-
55-59	318.882	918	-	918	3.666	9.669	300.543	3.168	-
60-64	188.553	-	-	-	1.726	918	182.428	2.533	948
65+	130.807	-	-	-	-	1.541	124.069	5.197	-

Kaynak: Hanehalkı İşgücü Anketi, Nisan 1992

84- Toplam 19.171.935 kişi olan iktisaden faal nüfusun yüzde 69.6'sı erkek, yüzde 30.4'ü kadındır. Tarımda çalışan nüfusun yüzde 50.6'sını kadınlar, yüzde 49.4'ünü erkekler oluşturmaktadır. Tarım kesiminden sonra kadınların en yoğun olarak buldukları sektör mali kurumlar sektörüdür ve kadınların bu sektör içinde toplam istihdamdan aldıkları pay yüzde 24.2'dir. Mali kurumlar sektörünü yüzde 20.1'lik oranla hizmetler sektörü takip etmektedir.

85- Toplam 19.171.935 kişi olan iktisaden faal nüfus içinde kentlerde 8.194.757 kişi, kırdaki 10.977.178 kişi çalışmaktadır. Oransal olarak bu rakamlar kentlerde yüzde 42.7'ye kırdaki yüzde 57.3'e tekabül etmektedir.

86- İstihdam edilen kadınların yaş gruplarına baktığımız zaman 15-19 yaş grubunda bir yığılma görülür. İlimi ve teknik hizmetler sınıfında çalışan kadınlar 30-39 yaş grubunda yoğunlaşırken, tarımda çalışanlar 15-24 yaş grubuna yoğunlaşmıştır. Buradan hareketle, Türkiye'de çalışan kadınların genç ve dinamik bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz.

87- 25.8.1971 tarihinde kabul edilen ve 1.9.1971 tarih ve 13943 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1475 sayılı İş Yasasına göre kadınlar yasanın tüm çalışanlara tanıdığı genel nitelikteki koruyucu hükümlerden yararlanmanın yanısıra, gebe, emzikli ve çocuklu kadın işçiler için getirilmiş bulunan özel nitelikteki koruyucu hükümlerden de yararlanmaktadırlar.

88- 17.7.1964 tarihinde kabul edilen ve 1.3.1965 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasasında, 14.7.1965 tarihinde kabul edilen ve 23.7.1965 tarih ve 12056 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 657 sayılı Devlet Memurları Yasasında, 2.9.1971 tarihinde kabul edilen ve 14.9.1971 tarihli 13956 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar (BAĞ-KUR) Yasasında emeklilik, işsizlik, hastalık, sakatlık ve diğer çalışmama hallerinde sosyal güvenlik hakkı vardır.

89- İş Yasasınının 26. maddesinin 3. fıkrası eşit işe eşit ücret ilkesini hükme bağlamaktadır; "Bir işyerinde aynı nitelikteki işlerde eşit ve-

rimle çalışan kadın ve erkek işçilere sadece cinsiyet ayrılığı sebebiyle farklı ücret verilemez. Toplu iş sözleşmelerine ve hizmet akitlerine buna aykırı hüküm konulamaz" denilmektedir.

90- 657 sayılı Devlet Memurları Yasasına göre hastalık ve analık sigortası kurumlar tarafından yapılmaktadır; "Devlet memurlarının hastalık, analık ve görevden doğan kaza ile mesleki hastalıklar, yine bunların eşleri ve bakmakla yükümlü oldukları ana, baba ve çocuklarının hastalık ve analık hallerinde gerekli sosyal sigorta yardımlarının sağlanacağı" 188. maddede ifade edilmektedir.

91- Aynı yasanın 202. maddesi ile aile yardım ödeneği memurun her ne şekilde olursa olsun menfaat karşılığı çalışmayan eşi ile çocuklarından her birine ödenmekte, ancak ikiden fazla çocuk için aile yardımı ödeneği verilmemektedir.

92- Sosyal güvenlik mevzuatımızda sigortaya kabulde, sigorta primine esas ücret, prim oranları, prim tahsilatı ile sosyal güvenlik kurumlarınca sigortalılara sağlanan risk ve yardımlar bakımından cinsiyete dayalı bir ayırım yapılmamaktadır.

93- 1989 yılı SSK istatistik verilerine göre, tarım dışı kesimde sigortalı sayısı 3.081.657'dir. Bu sayının %89.9'u erkek, %10.1'i kadındır.

94- 1990 yılı itibariyle 1.112.263 devlet memurunun, 337.596'sı kadın, 774.667'si erkektir. Kadın devlet memurlarının toplam memurlar içindeki oranı %30.4'tür. 657 sayılı Devlet Memurları Yasasına göre devlet memurları Emekli Sandığı tarafından sosyal güvence altına alınmıştır.

95- 1479 sayılı BAĞ-KUR Yasasına göre, 15 yıl prim ödeyen kadın 50 yaşında ise yaşlılık sigortasından yararlanmaktadır. Ayrıca 20 yıl prim ödeyen kadın emekli olabilmektedir.

Ev kadınları, BAĞ-KUR'a yazılı olarak başvurmak suretiyle isteğe bağlı sigortalı olabilirler.

96- 1991 yılı BAĞ-KUR verilerine göre, BAĞ-KUR'a tabi aktif sigortalı kadın sayısı 247.318'dir.

Aktif sigortalıların toplam sayısı aşağıda verilmektedir.

Kadın : 247.318 % 12
Erkek : 1.845.698 % 88
Toplam : 2.093.016

Tablo- 4: BAĞ-Kur'a Kayıtlı Aktif Sigortalı Kadınların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Kadın	%	Erkek	%	Toplam
18-24	9.411	3.8	80.320	4.3	89.731
25-29	26.159	10.6	243.492	13.2	269.651
30-34	37.387	15.1	324.914	17.6	362.301
35-39	44.868	18.1	345.567	18.7	390.435
40-44	43.622	17.6	277.730	15.1	321.352
45-49	33.674	13.6	209.957	11.4	243.631
50-54	23.046	9.3	174.702	9.5	197.748
55-59	14.135	5.8	95.822	5.2	109.957
60-64	7.971	3.2	49.589	2.7	57.560
65-69	3.772	1.5	22.102	1.2	25.874
70-74	1.414	0.6	8.059	0.4	9.473
75+	1.859	0.8	13.444	0.7	15.303
Toplam	247.318	100.0	1.845.698	100.0	2.093.016

Kaynak: BAĞ-KUR 1991 İstatistik Yıllığı

Aktif sigortalı kadınların % 50.8'i, 30 ile 44 yaş grubunda yoğunlaşmıştır.

- BAĞ-KUR'a kayıtlı 247.318 kadından 65.549'u ev kadını statüsündedir.

97- 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Kanununa göre kadınlar 22 yaşını doldurmuş ve aile reisi konumunda iseler zorunlu sigortalılık kapsamına girmektedirler. Diğerleri isteğe bağlı sigortalı olabilmektedir. Tarım kesiminde çalışan aktif sigortalı kadın sayısı 14.297'dir Aktif sigortalı kadınların toplam tarım kesimi içindeki payı % 2'dir.

Tablo- 5: Tarımda Çalışıp BAĞ-KUR'a Kayıtlı Olanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Kadın	Kadın Toplam İçinde %	Erkek	Erkek Toplam İçinde %	Genel Toplam
18-24	61	0.4	1.544	0.2	1.605
25-29	459	3.2	49.389	6.9	49.848
30-34	823	5.8	98.222	13.7	99.045
35-39	1.275	8.9	106.850	14.8	108.125
40-44	1.751	12.3	97.325	13.5	99.076
45-49	2.260	15.8	92.737	13.0	94.997
50-54	2.503	17.5	101.148	14.1	103.651
55-59	1.748	12.2	93.103	13.0	94.851
60-64	1.413	9.9	40.972	5.7	42.385
65-69	905	6.3	18.759	2.6	19.664
70-74	432	3.0	7.911	1.1	8.343
75+	667	4.7	10.269	1.4	10.936
Toplam	14.297	100	718.229	100	732.526

Kaynak: BAĞ-KUR 1991 İstatistik Yılığ

98- 25.8.1971 tarihinde kabul edilen ve 1.9.1971 tarihli 13943 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1475 sayılı İş Yasasının 68. maddesi uyarınca "maden ocakları ile kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yeraltında ve sualtında çalışılacak işlerde 18 yaşını doldurmamış erkek ve her yaştaki kadının çalıştırılması yasaktır".

99- Aynı yasanın 78. maddesine göre kadınlar ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmaz.

100- Çalışma süresi bakımından kadın ve erkek arasında bir ayırım bulunmamaktadır. Çalışma süresi haftada 45 saattir. Buna karşılık 22.8.1973 tarihli ve 14633 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kadın İşçilerin Sanayie Ait İşlerde Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkındaki Tüzüğe göre; sanayie ait işlerde 18 yaşını doldurmamış erkek çocuklarla her yaştaki kadınların gece postalarında çalıştırılmaları esas itibarıyla yasaklanmıştır. İşin özelliği icabı kadın işçilerin gece çalıştırılmalarına, hazırlanacak tüzükle izin verilebileceği, İş Yasasında belirtilmiştir.

101- 1475 sayılı İş Yasasına göre, kadına doğum öncesi ve doğum sonrası çalıştırmadığı süreler için işveren tarafından ücret ödenmesi işverenin isteğine bağlıdır. Bu durumda ücret ödeme yükümlülüğü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası ile Sosyal Sigortalar Kurumuna verilmiştir. 17.7.1964 tarihinde kabul edilen ve 1.3.1965 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasasına göre doğumdan bir önceki yıl içinde en az 90 ila 120 gün prim ödeyen kadın sigortalı bu dönem içinde analık sigortası ile korunmaktadır (Md. 48).

120 gün analık sigortası primi ödeyen kadın sigortalıya doğumdan önceki ve sonraki çalışmadığı her gün için geçici iş göremezlik ödeneği verilmektedir.

102- Benzer şekilde, 657 sayılı Devlet Memurları Yasasında da, kadın memura doğumdan önce 3 hafta ve doğum yaptığı tarihten itibaren 6 hafta izin verileceği hükmü yer almaktadır (Md. 104). Doğum izninin kullanılmasından sonra kadın memura 6 ay süre ile günde bir-buçuk saat süt izni verilir. Ayrıca, eğer isterse, doğum yapan devlet memuruna en çok 6 ay ücretsiz izin verilebilir (Md. 108).

103- 1475 sayılı İş Yasasınının 81. maddesi uyarınca hazırlanan ve 11.8.1973 tarihli ve 14622 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Gebe ve Emzikli Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Tüzük"te:

- Çalıştırılma Yasağı:

Madde 2. Kadın işçilerin doğumdan önce 6 ve doğumdan sonra 6 hafta olmak üzere 12 haftalık süre içinde çalıştırılmaları yasaktır.

- Gebe İşçilerin Muayene İzni:

Madde 3. İşçiler, başvurmaları halinde, gebeliğin ilk üç ayında, işyeri hekimi, işçi sağlığı dispanserleri, bunların bulunmadığı yerlerde sırası ile en yakın Sosyal Sigortalar Kurumu sağlık tesisleri ve hekimleri, sağlık ocakları, hükümet veya belediye hekimlerince muayene veya tedavi edilirler.

- Emzikli İşçilerin Çalıştırılma Şartı:

Madde 4. Emzikli işçilerin, Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğünde kadınların çalıştırılabilecekleri belirtilmiş olan işlerde çalıştırılabilmeleri için, doğumdan sonraki 6 haftanın bitiminde ve işe başlamadan önce durumlarının buna engel olmadığına sağlık raporu ile saptanması şarttır.

- Emzirme İzni:

Madde 5. Emzikli işçilere bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için günde iki defa 45'er dakikalık emzirme izni verilir.

- Emzirme Odaları veya Çocuk Bakım Yurtları (Kreş) Kurulması:

Madde 6. 100 ila 150 kadın işçi çalıştıran işyerinde çocuk bakım-evi açılması gerekmektedir.

104- 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 202. maddesi gereğince memurun her ne şekilde olursa olsun menfaat karşılığı çalışmayan veya herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan aylık almayan eşi ve en fazla iki çocuğu için aile yardımı ödeneği verilir. Boşanma veya ayrılık vukuunda, mahkeme bu yardımın hangi tarafa ve ne oranda verileceğini kararında belirtir.

204. maddeye göre, "memur, eş için ödenen aile yardımı ödeneğine evlendiği, çocuk için ödenen yardıma da çocuğun doğduğu tarihi takip eden aybaşından itibaren hak kazanır."

205. maddeye göre, memura eş için ödenen aile yardımı ödeneği, boşanma veya eşin ölümü ile kesilir.

206. maddeye göre, çocuk için ödenen yardım;

1- Çocuklar evlendiğinde,

2- 19 yaşını doldurduklarında (19 yaşını bitirdiği halde evlenmemiş kız çocuklarına 25 yaşını dolduruncaya, yüksek öğrenim yapmakta olan erkek çocuklara 25 yaşını geçmemek üzere öğrenimleri bitinceye kadar ve çalışamayacak derecede malûllükleri resmi sağlık kurulu raporu ile tespit edilenler için süresiz olarak ödeneğin verilmesine devam edilir).

3- Çocuklar kendileri hesabına ticaret yapmaya veya gerçek ya da tüzel kişiler yanında her ne şekilde olursa olsun menfaat karşılığı çalışmaya başladığında (öğrenim yapmakta iken tatil devresinde çalışanlar hariç).

4- Çocuklar devletçe okutulmaya veya burs almaya başladığında kesilir.

207. maddeye göre, devlet memurlarından çocuğu dünyaya gelenlere 75 gösterge rakamının aylık katsayısı ile çarpılması sonucu elde edilecek miktarda doğum yardımı ödeneği verilir. Ana ve baba her ikisi de devlet memuru iseler bu ödenek yalnızca babaya verilir.

Mahkemece verilen ayrılık süresi içinde doğan çocuklar için bu yardım anaya verilir.

105- İş Yasasının 70. maddesinde "kadın işçilerin doğumdan önce 6 ve doğumdan sonra 6 hafta olmak üzere toplam 12 haftalık süre içinde çalıştırılmaları" yasaklanmıştır ve "isteği halinde kadın işçiye doğumu takip eden 6 haftadan sonra 6 aya kadar ücretsiz izin verilmesi, bu sürenin ücretli izin hakkı hesabında dikkate alınmaması" hükmü bulunmaktadır.

106- Türkiye'de iktisaden faal olan kadınların büyük bir çoğunluğu tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadır. Bu sektörde çalışan kadınların büyük bir çoğunluğu da sosyal güvenceden yoksundur. 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununun yürürlüğe girmesi, sosyal güvenceden yoksun olan bu kesimin sosyal güvenceye kavuşturulması açısından son derece önemli bir aşamadır.

107- Çalışma Bakanlığınca 1475 sayılı İş Kanunu ile 2821 sayılı Sendikalar Kanununun bazı maddeleri yeniden ele alınarak işçinin keyfi fesihlere karşı korunmasını amaçlayan "İş Güvencesi Yasa Taslağı" hazırlanmıştır.

Halen T.B.M.M.'nin gündeminde bulunan taslakla;

- İşverene, akdin feshinde haklı bir sebebe dayanmak ve bu sebebi fesih bildiriminde açık ve kesin bir biçimde bildirmek yükümlülüğü,

- İşverenin, "keyfi" davranıp davranmadığını denetleyebilecek yargı denetimi,

- Feshin, yargıç tarafından haklı bulunmaması halinde, işçinin işine iadesini veya belirli koşulların varlığında, işe iade yerine yüksek bir tazminata hükmedebilmesini sağlayabilecek hükümler,

- Beş yıldan fazla çalışanlar için fesih bildirim sürelerinin artırılmasına yönelik düzenlemeler,

getirilmektedir.

108- Mevcut İş Kanununa göre, işveren, 13. maddede belirtilen sürelerle uyarak ve ihbar ve kıdem tazminatlarını ödeyerek kadını, hamilelik süresi içinde ve sebep göstermeden işten çıkarabilmektedir. Hazırlanan yeni taslağa göre "hamilelik" işten çıkarma nedeni olarak gösterilmemektedir. Hamilelik nedeniyle işten çıkarmalarda bu durum işe iade nedeni olabileceği gibi, işçi yargıya başvurduğu takdirde işine iade edilebilecek ya da belirli koşulların varlığında (genel hükümler çerçevesinde olduğu gibi) işe iade yerine yüksek bir tazminata hak kazanabilecektir.

Söz konusu yasa taslağı ILO standartlarına uygun çağdaş bir düzenleme olup 158 sayılı ILO sözleşmesi doğrultusunda hazırlanmıştır.

MADDE 12

109- Aile planlaması hizmetlerinin toplumumuza daha yaygın, etkili ve sürekli bir şekilde verilmesinin ve güncelleştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkınca, 10.4.1965 tarihinde kabul edilen ve 11976 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 557 sayılı yasa yürürlükten kaldırılmış, bunun yerine 2827 sayılı "Nüfus Planlaması Hakkında Yasa" 24.5.1983 tarihinde kabul edilmiş ve 27.5.1983 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu yasayla aşağıdaki yenilikler getirilmiştir:

- 10 haftaya kadar gebeliklerin isteğe bağlı olarak sonlandırılması,
- Gönüllü Cerrahi Sterilizasyonun (kadın-erkek) gebeliği önleyici yöntem olarak kabul edilerek serbest bırakılması,

- Eğitilmiş pratisyen hekimlerin uzman hekim denetiminde menstrüel regülasyon yöntemi ile rahim tahliyesini ve vazektomi uygulamasını yapabilmesi,

- Hekim ve hekim dışı sağlık personeline aile planlaması yöntemlerini uygulama yetkisinin verilmesiyle, kırsal alanlarda bu yöntemlerin yaygınlaştırılması.

110- Sağlık Bakanlığının, sağlık evleri, sağlık ocakları, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezleri ve doğum evlerinde, hastanelerin aile planlaması klinikleriyle, aile planlaması hizmetleri ülkenin en ücra köşelerine kadar yaygınlaştırılmıştır.

111- Ülkemizde aile planlaması amacıyla farklı yöntemler kullanılmaktadır. Her yıl korunma yöntemlerini kullanan kadın sayısı artmaktadır. 1963-1988 yılları arasında kullanılan yöntemlerin yüzde dağılımları aşağıda gösterilmektedir.

Tablo- 6

Yöntemler	1963	1968	1973	1978	1983	1988
Rahim İçi Araç	-	1.6	2.3	4.0	8.9	17.1
Hap	1.0	2.2	4.8	8.0	9.0	7.6
Kondom	4.3	4.4	4.7	4.0	4.9	8.8
Sterilizasyon	-	-	-	-	1.3	2.2
Geri Çekme	10.4	18.0	23.6	22.0	30.1	31.1
Diğer	6.3	5.8	2.6	12.0	7.3	10.1
Korunan	22.0	32.0	38.0	50.0	61.5	77.0
Korunmayan	78.0	68.0	62.0	50.0	38.5	23.0

Kaynak: Sağlık Bakanlığı-AÇSAP

112- 1990 yılı içinde 1.309.639 kadın korunma yöntemi kullanmıştır. Bu yöntemlerin dağılımı ise şöyledir:

RIA %23.0
Hap %29.4
Kondom %47.3
Sterilizasyon % 0.3

113- 1988 yılı içinde aile planlaması hizmetlerinden yararlananların öğrenim durumlarına göre dağılımı aşağıda verilmektedir.

Tablo- 7

Öğrenim Durumu	Kadın Sayısı	%
Okur-yazar olmayan	310.042	20.2
Okur-yazar	96.342	6.3
İlkokul	921.122	60.0
Orta-Lise	182.004	11.8
Yüksekokul	25.627	1.7

Kaynak: Sağlık Bakanlığı-AÇSAP

1989 Türkiye Nüfus Araştırmasına göre;

114- Ülkemizde ortalama yaşam süresi kadınlarda 66.0, erkeklerde 63.3'tür.

115- Anne ölümleri ülkemiz için yüzbinde 139'dur (0.00139).

116- Kaba doğum hızı binde 27.7'dir.

Kırsal kesimde bu oran binde 29.4'e çıkarken, kentsel kesimde binde 25.9'a düşmüştür.

117- Toplam doğurganlık hızı 3.4'tür. Yerleşim yerine göre doğurganlık hızının kırsal kesimde 4.0, kentsel kesimde 2.8 olduğu görülmektedir.

118- Türkiye genelinde doğumların % 50.5'inin hastanelerde, % 24.7'sinin evde sağlık personeli kontrolünde, % 24.8'inin ise evde yalnız başına yapıldığı görülmektedir.

119- Kırsal kesimde kadınların % 33.3'ü hastanelerde, % 30.4'ü evde yalnız başına, % 36.3'ü evde sağlık personeli kontrolünde do-

ğum yapmıştır. Kentsel yörelerde ise; kadınların % 71.7'si hastanede doğum yaparken, % 17.5'i yine evde sağlık personeli kontrolünde, % 10.8'i evde yalnız başına doğum yapmıştır. Görüldüğü gibi kent kadınları kırsal kadınlardan daha yüksek oranlarda sağlık hizmetlerinden yararlanmaktadır.

120- Ülkemizde kırsal kesimdeki ailelerin % 45'i, kentsel yörelerde ise % 62'si sadece 2 çocuk sahibi olmak istemektedirler. Ortalama oranın % 54 olması çocuğun halen geleneksel tutum ve davranışlar doğrultusunda ucuz iş gücü olarak algılandığını göstermektedir.

121- Ülkemizde kaba ölüm hızı binde 7.8'dir. Bunun yerleşim yerlerine göre dağılımı kırsal kesimde binde 8.5, kentsel kesimde binde 7.1'dir.

Bebek ölüm hızı binde 62.3 (6.230) olarak gerçekleşirken, kırsal kesim için bu oran binde 71.25 (7.125), kentsel yörelerde ise binde 51.58 (5.158) olarak gerçekleşmiştir.

122- Ülkemizde Sağlık Bakanlığı başta olmak üzere diğer ilgili devlet kuruluşları nüfus planlamasına ilişkin faaliyetler yürütmektedir. Nüfus Planlaması Hakkında Kanunun yürürlüğe girmesini izleyen yıllarda nüfus planlaması konusunda faaliyet gösteren gönüllü kadın kuruluşları ülke çapında hızla yayılmaya başlamıştır. Gönüllü kuruluşlar, çoğunluğu kırsal kesim ve gecekonduya yaşayan kadınlara yönelik programlarla gebelikten koruyucu etkili yöntemler konusunda milyonlarca kadına gezici kliniklerle aile planlaması hizmetlerini özellikle doğu ve güneydoğu yörelerine götürme konusunda başarılı çalışmalar yürütmektedirler.

123- Kitle iletişim araçları ile, özellikle televizyonun insanların üzerindeki yadsınamaz etkisinden yararlanarak, aile planlaması, nüfus planlaması, doğum kontrol yöntemlerine ilişkin bilgiler verilmektedir.

124- 1987 yılında çıkarılan yönetmelikle kurulan İnvitro Fertilizasyon ve Embriyo Transfer Merkezleri çocuğu olmayan ailelere yardımcı olmaktadır.

MADDE 13

125- Ülkemizde banka mevzuatı açısından, kadınların banka kredisi, ipotek ve diğer mali kredilerden yararlanmaları konusunda ayırım yaratıcı ve engelleyici kurallar söz konusu olmadığı gibi, bu konuda kadınları destekleyici yeni düzenlemeler bulunmaktadır.

Örneğin Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı (KOSGEB) ve Halk Bankası işbirliği ile Kadın Girişimciliği ve Ev Ekonomisinin Özendirilmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Yatırımların Kredilendirilmesi uygulaması başlatılmıştır. Bu kapsamda verilecek krediler; kadın girişimcilerin tek başına veya toplu halde üretime dönük halı dokuma, trikotaj, gıda işletmeciliği ve benzeri sanayi alanlarındaki faaliyetleri için ihtiyaç duyacakları makina, tezgah ve teçhizatın sağlanmasında kullanılacaktır.

126- Kadınların eğlence, spor ve kültürel hayata katılma haklarını engelleyen, ayırımı her hangi bir düzenleme yoktur.

MADDE 14

127- Kalkınmakta olan tüm ülkeler gibi Türkiye'de de, bölgeler arasında dengesizlikler bulunmaktadır. Ülkenin batı bölgeleri daha fazla gelişirken, doğu ve güney bölgeleri geri kalmıştır. Bu nedenle Türkiye'de kırsal kalkınma projeleri öncelikle bölgesel dengesizlikleri giderme amacını gütmektedir. Özellikle doğu ve güney bölgelerinin planlı kırsal kalkınma projeleri ile desteklenmesi için, Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde Kalkınmada Öncelikli Yörelere Başkanlığı kurularak, çeşitli sosyo-ekonomik ölçütlere göre Türkiye'nin en geri kalmış 28 ili teşhis edilmiş, bunların planlı kalkınma projeleri kapsamında ele alınmaları bir programa bağlanmıştır. Devlet tarafından yapılan planlı kırsal kalkınma projeleri serbest piyasa mekanizmalarının da katkısı ile tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de köylünün üretim, tüketim ve aile içi emek kullanım kalıplarını değiştirmektedir.

128- Kırsal kesimde yaşayanların ürettiği malların değerlendirilmesi ve gelirlerinin yükseltilmesi amacıyla gerekli önlemlerin alınması ve kalkınmada öncelikli yörelerin diğer bölgelerle olan farklılıklarının azaltılması Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) hedefleri arasında yer almıştır.

Ayrıca, Türk toplumunun temel taşı olan ailenin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda desteklenmesine ve güçlendirilmesine, kadının ve çocuğun korunmasına ve eğitilmesine önem verilmesi politika olarak saptanmıştır.

129- Nisan 1992 Hanehalkı İşgücü Anket sonuçlarına göre toplam nüfus 57.438.275'tir. Bunun cinsiyete göre dağılımında erkek 28.948.661, kadın 28.489.614'tür.

130- Kırsal kesimde yaşayan 12+ yaş grubundaki toplam nüfus 18.613.313'tür. Bunun 9.579.989'u kadın, 9.033.324'ü erkektir. Kent- sel kesimde de 12+ yaş grubunda 10.440.741 kadın, 10.915.670 er- kek yaşamaktadır. İşgücüne katılma oranı erkeklerde % 73.0, kadın- larda % 31.4, Türkiye genelinde ise % 52.2'dir.

Tablo- 8: Nüfusun yerleşim yerlerine göre dağılımı

	Kırsal		Kentsel		Genel		
	-12	12+	-12	12+	-12	12+	Toplam
Kadın	4.264.578	9.579.989	4.204.306	10.440.741	8.468.884	20.020.730	28.489.614
Erkek	4.593.792	9.033.324	4.405.875	10.915.670	8.999.667	19.948.994	28.948.661
Toplam	8.858.370	18.613.313	8.610.181	21.356.411	17.468.551	39.969.724	57.438.275

Kaynak: Hanehalkı İşgücü Anketi, Nisan 1992

131- Türkiye'deki toplam 6.870.638 ilkokul öğrencisinden 4.155.603'ü şehirlerde 2.715.035'i kırsal kesimde yaşamaktadır. Kırsal kesimdeki öğrencilerden 1.268.632'si (%46.8) kız, 1.445.403'ü (%53.2) erkektir.

Tablo- 9: Toplam Öğrenciler İçindeki Kız Öğrencilerin Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı.

	İlkokul			Ortaokul			Ortaöğretim		
	Toplam Öğrenci	Kız Öğrenci	%	Toplam Öğrenci	Kız Öğrenci	%	Toplam Öğrenci	Kız Öğrenci	%
Türkiye Geneli	6.870.638	3.236.398	47.1	2.402.692	904.925	37.7	1.580.729	615.241	38.9
Şehirler	4.155.603	1.966.766	47.3	2.125.654	822.823	38.7	1.544.689	603.266	39.1
Köyler	2.715.035	1.269.632	46.8	277.038	82.102	29.6	36.040	11.975	33.2

Kaynak: M.E.B. APK Kurulu Başkanlığı (1991-1992 öğretim yılı bilgileri)

Tablo- 10: Kırsal Kesimde Yaşayan 12+ Yaş Grubundaki Kadınların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

	Kadın	%	Toplam Kadınlar İçindeki %	Erkek	%	Toplam Erkekler İçindeki %	Toplam
12-14	922.827	50.8	9.6	894.857	49.2	9.9	1.817.684
15-19	1.572.433	52.1	16.4	1.447.862	47.9	16.0	3.020.295
20-24	1.027.317	57.4	10.7	761.342	42.6	8.4	1.788.659
25-29	900.781	52.2	9.4	822.949	47.8	9.1	1.723.730
30-34	813.702	51.2	8.5	776.234	48.8	8.6	1.589.936
35-39	810.368	52.2	8.5	741.478	47.8	8.2	1.551.846
40-44	666.978	48.4	7.0	711.377	51.6	7.9	1.378.355
45-49	588.207	52.3	6.1	536.577	47.7	5.9	1.124.784
50-54	567.717	51.4	5.9	537.379	48.6	6.0	1.105.096
55-59	552.701	51.7	5.8	516.592	48.3	5.7	1.069.293
60-64	476.242	48.2	5.0	512.066	51.8	5.7	988.308
65+	680.716	46.8	7.1	774.611	53.2	8.6	1.455.327
Toplam	9.579.989	51.5	100.0	9.033.324	48.5	100.0	18.613.313

132- Kırsal kesimde yaşayan kadınların % 16.4'ü 15-19 yaş grubunda, % 10.7'si 20-24 yaş grubunda, %: 9.4'ü 25-29 yaş gruplarında toplanmıştır.

Tablo- 11: Kırsal Kesimde Yaşayan 12+ Yaş Grubundaki Kadınların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

	Kadın	%	Erkek	%	Toplam
Okur-yazar olmayan	2.957.633	76.9	888.622	23.1	3.846.255
Okur-yazar olup okul bitirmeyenler	984.204	53.4	857.841	46.6	1.842.045
İlkokul	4.848.854	47.4	5.373.220	52.6	10.222.074
Ortaokul	371.535	28.8	918.159	71.2	1.289.694
Orta dengi meslek	19.937	24.5	61.465	75.5	81.402
Lise	246.858	33.1	499.129	66.9	745.987
Lise dengi meslek	59.200	20.0	237.288	80.0	296.508
Yüksekokul, Fakülte	91.748	31.7	197.600	68.3	289.348
Toplam	9.579.989	51.5	9.033.324	48.5	18.613.313

Kaynak: Hanehalkı İşgücü Anket Sonuçları, Nisan 1992

Tablo- 12: Kırsal Kesimde İstihdam Edilenlerin İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı

	Erkek	%	Toplam Erkekler İçinde %	Kadın	%	Toplam Kadınlar İçinde %	Toplam
Tarım, Ormancılık Avcılık, Balıkçılık	3.929.897	48.5	60.9	4.176.605	51.5	92.4	8.106.500
Madencilik, Taş Ocaklığı	39.203	100	0.1	-	-	-	39.203
İmalat Sanayii	394.917	72.9	6.1	147.128	27.1	3.3	542.045
Elektrik, Gaz, Su	894	100	0.01	-	-	-	894
İnşaat, Bayındırlık İşleri	316.724	99.0	4.9	2.982	1.0	0.1	319.706
Toptan, Perakende Ticaret, Lokanta, Oteller	504.512	94.6	7.9	28.607	5.4	0.6	533.119
Ulaştırma Haberleşme Depolama	303.469	99.0	5.0	2.958	1.0	0.1	306.427
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mal.ait.iş, Kurum, Yardımcı iş hizmetleri	54.271	72.3	0.9	20.844	27.7	0.5	75.115
Toplum Hizmetleri Sosyal, Kişisel hizmetler	912.615	86.6	14.2	141.552	13.4	3.0	1.054.167
Toplam	6.456.502	58.8	100.0	4.520.676	41.2	100.0	10.977.178

Kaynak: Hanehalkı İşgücü Anketi, Nisan 1992

133- Kırsal kesimde yaşayan kadınların % 92.4'ü tarımda çalışmaktadır. Tarım sektörünü % 3.3 ile imalat sanayii takip etmektedir.

Tablo- 13: Kırsal Kesimde İstihdam Edilenlerin İşyeri Durumuna Göre Dağılımı

	Kadın	%	Erkek	%	Toplam
Ücretli veya Maaşlı	220.953	13.7	1.389.265	86.3	1.610.218
Yevmiyeli	106.023	18.0	482.384	82.0	558.407
İşveren	4.810	2.2	210.897	97.8	215.707
Kendi Hesabına	399.382	12.0	2.916.337	88.0	3.315.719
Ücretsiz Aile İşçisi	3.789.508	72.2	1.457.619	27.8	5.247.127
Toplam	4.520.676	41.1	6.456.502	58.9	10.947.178

Kaynak: Hanehalkı İşgücü Anket Sonuçları Nisan 1992

134- Ülkemizde tarımsal kesimde çalışan nüfus azalırken, kadınlar hala öncelikle tarım kesiminde çalışmaya devam etmektedir. Tarımda çalışan kadınların büyük kısmı ise ücretsiz aile işçisi konumunda çalışmaktadır. 1992 Nisan ayı Hanehalkı İşgücü Anket sonuçlarına göre kırsal kesimde istihdam edilen kadınların % 83.8'i ücretsiz aile işçisi statüsündedir.

135- Türkiye'de halen kadınların yüzde 60.9'luk bir bölümü, en son canlı doğumunu herhangi bir sağlık kuruluşunda (sağlık evi, sağ-

Tablo- 14: Doğumların Bölgelere ve Yerleşim Yerine Göre Dağılımı (1983-1988)

	Sağlık Personeli Kontrolünde Yapılan Doğumlar	Diğer
Kent	86.1	13.9
Kır	64.6	35.4
Batı	87.4	12.6
Güney	69.8	30.2
Orta	79.6	20.4
Kuzey	83.5	16.5
Doğu	57.9	42.1

Tablo- 15: Doğumların Yapıldığı Yere, Bölgelere ve Yerleşim Tipine Göre Dağılımı (1983-1988)

	Sağlık Kuruluşunda Yapılan Doğumlar	Diğer
Batı	72.4	27.6
Güney	54.8	45.2
Orta	65.1	34.9
Kuzey	75.5	24.5
Doğu	36.9	63.1
Kent	72.4	27.6
Kır	47.2	52.8

lık ocağı, hastane) yapmıştır. Kırsal kesimde ve doğuda yaşayanlar, doğum için sağlık kuruluşlarını daha az kullanmaktadır.

136- Doğumunu bir sağlık kuruluşunda yapan kadınların oranı, Doğuda % 36.9 iken Batıda % 72.4'e ulaşmaktadır. Bu oranlar yaklaşık olarak kırsal yörelerde % 47.2 iken kentsel yörelerde % 72.4'tür. Doğumların % 33'ünün sağlıksız koşullarda gerçekleştirildiği, doğurganlığın yüksek olduğu, gebelik-doğum için sağlık kuruluşlarının daha az kullanıldığı yörelerde, anne ölümlerinin de fazla olduğu tahmin edilmektedir.

137- Türkiye'de gönüllü kuruluşlar da kırsal kesim kadınına yönelik projeler üretmektedir. Türkiye Kalkınma Vakfının "Köy Düzeyi Kapsamlı Kırsal Kalkınma Çalışmaları"nda, kadın programlarının önemli bir yeri vardır. Kırsal yerleşim yörelerindeki genç kız ve kadın işgücünü değerlendirmek, ailelerin ekonomik düzeylerini yükseltmek, eğitim programları uygulayarak sosyal gelişmelerini hızlandırmak amacı ile sektörel bir faaliyet olarak halı-kilim üretimi yaygınlaştırılmıştır.

138- Erzurum Atatürk Üniversitesi Halıcılık Enstitüsü ise 1962 yılında kurulmuştur. Amaçları halıcılık, kilimcilik, kürkçülük, dokumacılık ve her çeşit yünlü el sanatları ile kürk hayvanları yetiştirme ıslah ve yaymadır. Bu çalışmaların yanında eğitim, öğretim ve araştırma gö-

revlerinin yürütülmesi hedeflenmiştir. Buraya öğrenciler, yetiştirme yurtları ve "Teşkilatlandırılmış Köy Kooperatifleri" aracılığı ile köylerden alınmaktadır.

139- Ayrıca Türk Kadınına Tanıtma ve Güçlendirme Vakfının da kırsal kesim kadınına yönelik muhtelif projeleri vardır. 1989 yılında Vakfın talebi üzerine FAO tarafından Arıcılık Projesi geliştirilmiştir. Amacı, erkek mesleği olarak gelişen arıcılığa kadınları özendirmek, kredi, eğitim ve diğer destek sistemleri sağlayarak, özellikle yoksul köylü kadınların üretim potansiyellerini ve gelirlerini arttırmaktır. Ayrıca kooperatifleşme boyutu da projeye kalıcılık ve süreklilik kazandırmıştır.

Yine 1989 yılında Vakıf, UNDP ile birlikte 6 yıla yayılı ve 6 ili kapsayan Tavukçuluk Projesi başlatmıştır. Proje kapsamında tavukçuluk kursu verilmiş, kursta başarılı olanlara kümes yaptırılıp, bakım, veterinerlik ve pazarlama hizmetleri sunulmuştur.

140- T.C. Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığınca Urfa ve çevresinde "Kadının Statüsünü" saptamak amacıyla başlatılan proje, Kırsal Kalkınma Vakfınca yürütülmektedir.

BÖLÜM 4

MADDE 15-16

141- 17.2.1926 tarihinde kabul edilen ve 4.4.1926 tarihinde 339 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe Türk Medeni Kanununun evlilik ve aile münasebetleri konusundaki hükümlerine ters düştüğü için Türkiye tarafından sözleşmenin 15. maddesinin 2. ve 4. fıkraları ile 16. maddenin c, d, f ve g fıkralarına çekince koyularak imzalanmıştır.

142- Medeni Kanunumuzdaki kadın-erkek eşitsizliğine ilişkin maddeler aşağıda verilmektedir:

Madde 152. -Koca birliğin revidir.

Evin intihabı, karı ve çocukların münasip veçhile iaşesi ona aittir.

Madde 153. -Karı, kocasının aile ismini taşır.

Kadın, müşterek saadeti temin hususunda gücü yettiği kadar kocasının muavin ve müşaviridir.

Eve kadın bakar.

Madde 154. -Birliğı, koca temsil eder. Malları idare hususunda karı ve koca hangi usulü kabul etmiş olursa olsun, koca tasarruflarından şahsen mes'ul olur.

Madde 155. -Evin daimi ihtiyaçları için koca gibi kadın dahi birliğı temsil hakkını haizdir. Karının üçüncü şahıslar tarafından malüm olabilecek suretle selahiyetini tecavüz etmeyen tasarruflarından, koca mes'uldur.

Madde 21. -Kocanın ikametgahı karının ve ana ve babanın ikametgahı velayetleri altındaki çocuğun ve mahkemenin bulunduğu yer vesayet altındaki kimsenin ikametgahı addolunur.

143- Ancak birinci bölümde de belirtildiği üzere, 1926 tarihinde kabul edilen Medeni Kanunun günümüz koşullarına göre yeniden dü-

zenlenmesi çalışmaları sürdürülmektedir. Bu amaçla Devlet Bakanlığınca hazırlanan Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulmuştur. Ayrıca konu ile ilgili olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü de çalışmalar yapmaktadır.

144- Anayasa Mahkemesi de kendisine mahkeme tarafından intikal ettirilen davalarda, kadın-erkek ve çocuklar arasında eşitliği sağlamak üzere pek çok karar vermiştir. Anılan mahkeme, 1990 yılında karının meslek ve sanat icra edebilmesi için kocanın iznini öngören Medeni Kanununun 159 uncu maddesini iptal etmiş bulunmaktadır.

145- Medeni Kanununun 88. maddesinde "erkek onyed, kadın onbeş yaşını ikmal etmedikçe evlenemez" hükmü yer almaktadır. Ancak hakim önemli bir sebeple ana, baba ve vasinin dinlenmesiyle kadın ondört, erkek onbeş yaşında ise evlenme izni verebilir.

146- Ülkemizde, özellikle kırsal kesimde çok erken yaşta evlenmeler bulunmaktadır. İlk evlenme yaşı, kadınların yaşadıkları bölgelere ve eğitim durumlarına göre değişmektedir.

147- Evliliklerde geleneksel yapının uzantısı olarak, ülkemizde hem resmi hem de dini nikah birlikte yapılmaktadır. Yasal olarak geçerli olan nikah türü medeni nikahtır. Ancak kırsal kesimde sadece dini nikahla yapılan evlilikler de bulunmaktadır.

Tablo- 1: Bölgelere Göre Evlilik Türlerinin Dağılımı (%)

Bölgeler	Medeni Nikah	Medeni Nikah ve Dini Nikah	Dini Nikah	Diğer	Bilinmeyen
Batı	14.5	83.3	1.5	0.1	0.6
Güney	5.3	89.6	4.3	0.2	0.6
İç Anadolu	8.5	88.4	2.7	0.1	0.3
Kuzey	5.0	92.9	1.6	0.1	0.4
Doğu/Güney Doğu	7.1	74.1	18.0	0.3	0.5

Kaynak: DPT Türk Aile Araştırması Nisan, 1992.

Tablo- 2: Yerleşim Yerine Göre Evlilik Türleri (%)

Yerleşim Yeri	Medeni	Medeni-Dini	Dini	Diğerleri	Bilinmeyen
Şehir	13.6	82.7	3.1	0.1	0.5
Kır	5.1	87.4	6.9	0.2	0.4

Kaynak: DPT Türk Aile Araştırması Nisan, 1992.

148- Devlet İstatistik Enstitüsünün evlilik istatistiklerine göre 1989 yılında 460.729 evlilik yapılmıştır.

Tablo- 3: Evlenenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Evlenen Kadın Sayısı	%
-15	1.605	0.4
15-19	168.112	36.5
20-24	188.880	41.0
25-29	68.718	14.9
30-34	17.633	3.8
35-39	6.696	1.5
40-44	3.215	0.7
45-49	1.917	0.4
50-54	1.396	0.3
55-59	1.099	0.2
60 ve üstü	1.458	0.3
Toplam	460.729	100.0

149- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırmıcılığın Önlenmesine İlişkin Sözleşmenin 18. maddesi uyarınca Türkiye tarafından sözleşme hükümlerine etkinlik kazandırmak ve kaydedilen ilerlemeleri belirtmek üzere alınan yasal, idari, adli ve diğer önlemleri içeren 2. rapor Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanarak görüşleri alınmak üzere tüm gönüllü kadın kuruluşlarına gönderilmiştir. Gönüllü kadın kuruluşlarının görüşleri çerçevesinde yeniden gözden geçirilerek son haline getirilmiştir.